

Wordt het een safe date? Of sharken?

In de Queeste Naar De Ware ligt de lat steeds lager. Mare ontleedt de zes stadia van het datediner. 'Mijn date lag al tijdens het eten te slapen omdat hij zo bezopen was'

Gaat hospiteren op de schop? Duwo wil bewoners minder inspraak geven over wie nieuwe huisgenoten worden. 'Decennia aan geschiedenis en huistradities gaan verloren'

4

Racisme in de VS (en Leiden) PhD verwerkt ervaringen in een anti-dankwoord

Surf's up! Cees supt ook bij code oranje en geeft surfles in Katwijk

Affaire Hofman: rechter wijst verzoek om voorlopig getuigenverhoor af

De rechter heeft het verzoek van archeologenkoppel Corinne Hofman en Menno Hoogland voor een voorlopig getuigenverhoor afgewezen. De van wangedrag beschuldigde wetenschappers beraden zich op een hoger beroep.

DOOR SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK

Vorig jaar mei werden de archeologen in een onderzoeksrapport beschuldigd van wetenschappelijk wangedrag en machtsmisbruik. Verklaringen van 37 informanten, onder wie negentien schelders, elf vakgenoten en drie (voormalig) bestuurders schetsten een schrikbewind dat ruim dertig jaar kon voortduren.

Toen het onderzoek werd gepubliceerd, werkte Menno Hoogland al niet meer voor de universiteit, maar hoogleraar Corinne Hofman werd op non-actief gesteld. Tegen haar loopt een ontslagprocedure waarvan de uitspraak van de kantonrechter nog steeds op zich laat wachten.

Maar het archeologenkoppel heeft veel vragen waarop ze van de universiteit en de onderzoekscommissie geen antwoord krijgen. Daarom vroeg advocaat Petra Charbon bij de civiele rechter om een getuigenverhoor 'om erachter te komen wat hier is gebeurd, hoe dat is gegaan en waarom'. Een greep uit de vragen: 'Waarom zijn Hofman en Hoogland de facto nauwelijks gehoord?' 'Waarom zijn er geen verslagen gemaakt van de gesprekken met hen?' 'Waarom zijn de speciaal daartoe ingerichte klachtenprocedures niet gebruikt?'

Daarvoor wilden de archeologen negen getuigen oproepen: de drie leden van de onderzoekscommissie, rector Hester Bijl, collegevoorzitter Annetje Ottow en voormalig vice-voorzitter Martijn Ridderbos, archeologiedecaan Jan Kolen en oud-rectoren Carel Stolk en Paul van der Heijden. Uitsluitend de twee laatstgenoemden wilden meewerken, zeiden ze in januari tegen *Mare*. De rest zou alleen komen getuigen als de rechter hen daartoe zou oproepen.

Maar dat gebeurt dus niet, want de rechter oordeelt dat een voorlopig getuigenverhoor niet mag plaatsvinden. Daarvoor maakt de rechter onderscheid tussen de verzoeken van Hofman en Hoogland.

Het verzoek van Hofman is niet-ontvankelijk verklaard omdat er nog een ontslagprocedure tegen haar loopt bij de kantonrechter. Hofman had het verzoek tot een voorlopig getuigenverhoor dan ook bij die rechter moeten indienen in plaats van bij de civiele rechter.

'Tussen Hofman en de universiteit is een ontbindingsproce-

dure bij de kantonrechter aanhangig, in welke procedure onder meer schadevergoeding wordt gevorderd vanwege hetzelfde feitencomplex als aan het onderhavige verzoek ten grondslag ligt', staat in de beschikking. 'Ook dit verzoek om getuigen te horen is bedoeld om een schadevergoedingsvordering te onderbouwen. Nu daarover al een procedure aanhangig is, had Hofman haar verzoek aan de kantonrechter van deze rechtbank moeten doen.'

Hoogland is weliswaar aan het juiste adres met zijn verzoek, aangezien hij geen onderdeel is van die ontslagprocedure, maar ook hij krijgt nul op het rekest. 'Gezien de gevolgen van één en ander is ook voorstelbaar dat hij wil begrijpen waarom bepaalde dingen zijn gegaan zoals ze zijn gegaan', schrijft de rechter, maar een verzoek om een voorlopig getuigenverhoor is pas uit te voeren indien het 'voldoende getuigenverhoor is gesteld zouden worden. Van deze vragen ziet de rechtbank vier vragen die op zichzelf op feiten gericht zijn.'

Bovendien vindt de rechter dat die vragen al beantwoord zijn in het onderzoeksrapport en dat ze betrekking hebben op 'standpunten, meningen en overwegingen'. Hoogland heeft 'onvoldoende gesteld welke feiten daarnaast nog opgehelderd moeten worden'. Kortom: 'Het verzoek betreft dan ook geen feiten die door middel van getuigenbewijs bewezen moeten worden en wordt daarom afgewezen.'

Daarmee volgt de rechter de verdediging van de universiteit op de zitting in maart. Toen zei de advocaat van de bestuurders, Sacha Krekel, dat de vragen die Hofman en Hoogland hebben niet relevant zijn, omdat zij 'geen feiten, maar meningen en redeneringen' boven tafel zouden willen krijgen. 'Daar is een voorlopig getuigenverhoor niet voor bedoeld.'

Universiteitswoordvoerder Caroline van Overbeeke zegt in een reactie dat 'de uitspraak van de rechtbank in lijn is met het verweer zoals door de universiteit is gevoerd en het standpunt dat we daarin hebben bepleit'. Advocaat van de archeologen Petra Charbon noemt de uitspraak 'heel wonderlijk' en zegt de argumentatie 'niet overtuigend' te vinden. 'Ik zit na te denken over hoger beroep, daar overleggen we nog over.' Ook zegt ze dat er nog andere procedures mogelijk zijn om getuigen mee te horen. 'Daar beraden we ons op.'

Commissie Israël komt pas na zomer met advies over samenwerkingen

De commissie die de banden met Israëlische instellingen onderzoekt, komt halverwege juli met een advies over de studentenuitwisselingen met Tel Aviv University en Hebrew University of Jerusalem. Het advies over andere samenwerkingen volgt op 'een later moment'.

DOOR VINCENT BONGERS

Het college stelde op 27 mei de commissie mensenrechten/conflicten in die onderzoekt of Leiden samenwerkt met instellingen die mensenrechten direct of indirect schenden, oorlog steunen of andere belangrijke internationale regels overtreden.

Als dat het geval is, dan geeft de commissie advies aan het college over wat dat betekent voor die samenwerking. Het college besluit uiteindelijk over doorgaan of niet.

De eerste opdracht van de commissie is de banden onderzoeken van Leiden met Israëlische instellingen. Het komende advies van de commissie is in twee delen geknipt, schrijft het college van bestuur op de universitaire website. Uiterlijk halverwege juli komt er een stuk over de eventuele voortzetting van studentenuitwisselingsovereenkomsten met Tel Aviv University en Hebrew University of Jerusalem. Die programma's zijn sinds 2024 bevroren.

Wanneer er een advies komt over de andere samenwerkingen is nog niet bekend. Het college spreekt van 'een later moment'. De commissie kijkt dan 'naar samenwerkingen waarvoor het universitaire bestuur een handtekening zet, niet naar individuele samenwerkingen'.

Er zijn naast de twee uitwisselingsprogramma's dertien samenwerkingenverbanden die onder de loop worden geno-

men. Het college schrijft ook dat Leiden tijdens het onderzoek geen nieuwe institutionele samenwerkingen aangaat met partners in Israël. 'Bestaande samenwerkingen krijgen prioriteit in het onderzoek.'

De commissie, waarvan hoogleraar criminologie Joanne van der Leun voorzitter is, wil graag input krijgen van de Leidse universitaire gemeenschap en nodigt alle medewerkers en studenten uit 'om hun visie op de samenwerkingen schriftelijk met de commissie te delen'. Wel heeft de commissie 'een strakke planning en veel te doen' dus worden 'korte en duidelijke berichten zeer gewaardeerd'. De commissie 'probeert alle berichten te lezen en mee te nemen in haar besluit. Het lukt helaas niet om iedereen persoonlijk te antwoorden, maar de commissie is dankbaar voor ieders bijdrage'.

De visie kan uiterlijk tot 1 juli 2025 via een universitaire mail-adres gestuurd worden naar CommissieMensenrechten@bb.leidenuniv.nl.

'De reacties worden vertrouwelijk behandeld en in het adviesrapport wordt geen informatie opgenomen die naar personen te herleiden is. Bedenk bij het formuleren en sturen van een bericht wel dat deze mogelijk later (zonder naam en contactgegevens) openbaar gemaakt moet worden.' Deze week besloot de TU Eindhoven om de banden met de Israëlische universiteit Technion te bevriezen. Ook komt de universiteit met een commissie om andere lopende samenwerkingen te onderzoeken. Eerder deze maand besloot de Erasmus Universiteit Rotterdam de samenwerking met drie universiteiten te bevriezen. Ook de Universiteit van Amsterdam, de Radboud Universiteit Nijmegen en Tilburg University hebben al soortgelijke stappen gezet.

Klappen krijgen en uitdelen

Na drie maanden fanatiek te hebben getraind namen twaalf leden van SSR het donderdagavond tegen elkaar op tijdens het kickboks gala van de studentenvereniging. De gevechten vonden plaats in de Wibar en zijn onderdeel van het TheNext-Gen kickboxtraject

waarmee Leidse studenten worden klaargestoomd voor de ring. Anouk Wijdevan (links) nam het op tegen Ilja (rechts) en liep als winnaar de ring uit. Rondom de ring moedigden dispuuts- en andere verenigingsgenoten beide partijen aan. Foto's Taco van der Eb

‘Mijn ‘fuck it’-plan: dikke truien breien met wol van mijn Schotse schapen

Het is een van mijn favoriete vragen om aan mensen voor te leggen: wat is je ontsnapingsplan? En dan bedoel ik: wat voor alternatieve loopbaan zie je voor je, mocht je huidige carrièrepad onverhoopt een doodlopende weg blijken te zijn? Zeker voor wetenschappers kan het geen kwaad om zo af en toe op die vraag te reflecteren, zolang vaste contracten aan de universiteit schaars blijven en het politieke klimaat er niet per se pro-academischer op wordt.

Ontsnappingsplannen van academici vallen in de regel uiteen in twee categorieën. De eerste is de categorie der degelijkheid. Daarin vinden we scenario's waarin academieverlaters min of meer in hun eigen expertisegebied actief blijven, maar dan buiten de universiteit. De econoom die bij een bank gaat werken, de historicus die geschiedenisleraar wordt, de bestuurskundige die beleidsadvies gaat geven binnen de publieke sector.

Prima. Saai, maar prima.

Leuker om over na te denken en over te praten zijn plannen in de tweede categorie – laten we die de 'fuck it'-categorie noemen. Daaronder vallen ideeën om het roer radicaal om te gooien. *Total escapes*. Alles mag, zolang het maar een zo groot mogelijke middelvinger is naar alles wat je tot nu toe in je professionele leven gedaan hebt. Plannen die ik vaker van collega's gehoord heb in dit kader: in een kaaswinkel gaan werken, yogadocent worden, een kattencafé openen. Je weet dat je een goed 'fuck it'-plan hebt gevonden wanneer niemand die al in het betreffende métier actief is ook maar een seconde zou overwegen om met jôû te ruilen. Ooit een eigenaar van een kattencafé ontmoet die liever docent Methoden & Technieken II was geweest? Precies.

Mijn persoonlijke 'fuck it'-plan is om een afgelegen boerderijtje in Schotland te betrekken en aldaar over te gaan tot een autarkisch bestaan, met een lapje grond om groenten op te verbouwen en wat landdieren voor de gezelligheid. Overdag zou ik in weer en wind op het veld en met die beesten bezig zijn; 's avonds zou ik bij de houtkachel dikke truien breien van het wol van mijn eigen schapen.

Ik zou net genoeg wifi hebben om te kunnen opzoeken hoe je het beste een spalk kunt zetten bij een kalfje met kromme voorpotjes, maar te weinig om ellendig wereldnieuws te kunnen volgen. Van alle zware landarbeid zou ik na verloop van tijd een klein bochteltje ontwikkelen maar dat zou me niet deren, want mijn levensgezel zou net zo'n bochel hebben en verder zou er niemand in de buurt zijn om aanstoot te nemen aan mijn doorleefde voorkomen.

Eens per week, op vrijdagavond, zou ik zo goed en zo kwaad als het ging de stalgeur van me afwassen, de drek uit de groeven van mijn door kou en regen verweerde gezicht boenen, en te voet de anderhalve mijl afleggen (inmiddels zou ik niet meer in kilometers maar in mijlen denken) van mijn boerderij naar het dichtstbijzijnde dorp.

In de plaatselijke pub zou ik door een stel vrolijke streekgenoten onthaald worden met de woorden: 'Look, it's the lassie from Leiden!' – en onwillekeurig zou ik even moeten terugdenken aan het leven van voor de grote ontsnapping. Leiden. De academie. Een moment van weemoed. En een grote pint om het allemaal mee weg te drinken.

Josette Daemen is postdoctoraal onderzoeker aan het Instituut Bestuurskunde van Universiteit Leiden

Drugs? Ja duh!

Slechts één van de zeventig studenten die donderdag het symposium ‘Waar trek jij de lijn?’ bezochten, had nog nooit drugs gebruikt.

DOOR EMMA KALMTHOUT

‘Toen ik laatst aan mijn twee dochters van in de twintig vroeg of zij wel eens iets gebruiken op een festival, kreeg ik als antwoord: ‘Ja duh!’” Zo opent dagvoorzitter Marlies de Ruyter het symposium ‘Waar trek jij de lijn?’ In een tamelijk lege Marekerk zitten zo’n zeventig studenten. Zij verkiezen een congres over (de gevolgen van) excessief middelengebruik boven een zonnige avond in het park of op het terras. ‘Wie is er op dit moment onder invloed?’ vraagt De Ruyter. Twaalf studenten beamen dat te zijn. Aan de hand van een mentimeter – online vragenformulier – wordt gevraagd wat het publiek verstaat onder middelen. ‘Alcohol, drugs, tabak, pillen en... sos?’, aarzelt De Ruyter. ‘Dat is volgens mij een generatiedingetje’, waarna alle studenten beginnen te lachen. Op de vraag ‘wat heb je ooit gebruikt?’: zeggen 51 aanwezigen ooit cannabis te hebben gebruikt, 37 mdma, 40 xtc, 31 cocaïne, 25 ketamine, 14 speed, 4 lsd, en 35 de designerdrug 3-MMC. Slechts één bezoeker geeft aan nooit gebruikt te hebben. Middelengebruik beïnvloedt de fysieke en mentale gezondheid. Uit een rapport van het Trimbos Instituut blijkt dat 39 procent van de studenten riskant veel alcohol drinkt. Jongeren die wonen in een studentenhuysvesting of een hoge studieschuld hebben gebruiken volgens het instituut vaker drugs. ‘Soms gebruik ik het als oppepper tijdens een feestje’, zegt een van de studenten die wordt gevraagd naar de redenen om harddrugs te gebruiken. ‘Dan kan ik nog iets langer door partyen terwijl ik eigenlijk moe ben.’ Andere aanwezigen noemen een fijn gevoel, gezelligheid, afleiding, meedoen met de rest als reden.

Naast besturen en studenten van de studentenverenigingen Quintus en Augustinus, die het symposium organiseerden, was ook de demissionair staatssecretaris van Jeugd, Preventie en Sport Vincent Karremans (VVD) uitgenodigd. Hij zei zelf nooit veel drugs te hebben gebruikt, maar zijn vrienden gebruikten soms wel. ‘Goed dat jullie hier zijn’, zegt hij tegen de studenten. ‘Met dit lekkere weer had je ook op het terras kunnen zitten.’

Volgens hem speelt drugs een grote rol in de onveiligheid van zijn woonplaats Rotterdam. ‘Op 10 mei 2020 was ik thuis en hoorde ik harde knallen. Ik dacht dat het vuurwerk was, maar eenmaal buiten zag ik iemand liggen met rook uit zijn borst die werd gereanimeerd. Ik woon in een enorme yuppenwijk waar iedereen GroenLinks stemt en op een bakfiets rijdt. Iedereen was heel boos toen er iemand was geliquideerd en vroeg zich af hoe dit had kunnen gebeuren. Maar het weekend daarop stonden al deze mensen weer pillen te slikken en te snuiven op een festival.’

De rol van de gebruiker wordt soms vergeten, maar hier moet volgens Karremans meer aandacht voor komen. Als wethouder in Rotterdam heeft hij daarom ook de campagne ‘Jouw lijntje, zijn liquidatie’ gevoerd, zegt hij.

‘Ik hoef jullie zo te zien niet veel meer uit te leggen over drugs’, aldus misdaadjournalist en documentairemaker Ewout Genemans. Aan de hand van fragmenten uit zijn programma’s wil hij het publiek laten kennismaken met de wereld waar drugs vandaan komt. ‘Veel mensen die vastzitten, zitten daar om drugs relaterende delicten. De dealer die bij jou aan de deur komt kan onder hoge druk staan en het zijn soms jongens die pas 18 jaar zijn. Besef dat.’ ‘Veel studenten worden misbruikt wanneer zij onder invloed zijn’, vertelt officier van justitie Maaike Kampen, als ze een verkrachtingszaak bespreekt. Het slachtoffer had te veel gedronken en kon zich delen van de avond niet meer herinneren. ‘Wanneer je onder invloed bent kun je signalen van een ander verkeerd begrijpen en minder goed inschatten en hier wil ik jullie voor behoeden’, aldus Kampen. Als afsluiting vertelt Liesl Burema van Brijder Preventie, een instantie voor verslavingszorg, over haar eigen verslaving. ‘Het ging van een keer een leuke avond naar elke dag gebruiken. Ik wil nooit meer terug naar het dal waar ik heb gezeten. Dus voor jullie de vraag: waar trek jij de lijn?’

Na tweeënhalve uur stroomt de Marekerk leeg en steekt menig student meteen een peuk op.

Hospiteersessie in een studentenhuis aan Rapenburg 51, 2011

Nieuw hospiteerbeleid zorgt voor onrust

Als het aan duwo ligt, gaat het hospiteren flink op de schop en krijgen bewoners minder inspraak over wie hun nieuwe huisgenoten worden. Studenten en lokale politici zijn bezorgd. ‘Decennia aan huistradities en geschiedenis gaan verloren.’

DOOR MARK REID
FOTO MARC DE HAAN

In het nieuwe systeem dat mogelijk in 2026 wordt ingevoerd, kiest duwo zelf wie van alle reacties op een kameradvertentie naar een hospiteeravond mag komen. De bewoners moeten dan uit die selectie een nieuwe bewoner kiezen. Hoe duwo kiest wie er naar een hospiteeravond mag is nog niet bekend, maar dit zou gebeuren op basis van ‘objectieve criteria’. Die criteria houden in ieder geval geen rekening met lidmaatschap van verenigingen. Waar studenten nu nog hospitanten van hun eigen gezelligheids-, sport- of studievereniging kunnen uitkiezen om langs te komen op een hospiteeravond, houdt duwo daar in de toekomst geen rekening meer mee in de voorselectie. Huurdersvereniging BRES verzet zich tegen de plannen. In een brief aan haar leden schrijft BRES dat het huidige hospiteerbeleid de sociale cohesie, veiligheid, sociale contacten en het mentale welzijn van studenten bevordert. ‘De voorgestelde wijziging van duwo zal dit negatief beïnvloeden’, aldus de vereniging.

‘We zagen al een landelijke trend richting dit soort hospiteerbeleid’, vertelt BRES-bestuurslid Marnix Vorselman. ‘Daarom hebben we een enquête uitgestuurd onder onze 7000 leden en toen bleek dat zij voor een heel groot deel tevreden zijn met de huidige regels. Met name de autonomie om zelf te kiezen wie er in je huis komt wonen vinden mensen belangrijk. We zijn niet tegen verandering van het beleid, maar die autonomie moet bewaard blijven.’ Ook partijen in de gemeenteraad maken zich zorgen over het nieuwe beleid. ‘Dit mogelijke plan zal het einde betekenen voor een gigantische hoeveelheid traditionele studentenhuizen’, schrijft duo-raadslid John Verstappen van SVI, ‘waarbij decennia aan huistradities en geschiedenis verloren zullen gaan’. D66 ‘pleit voor een hospiteersysteem dat recht doet aan de Leidse studentenhuiscultuur. Huiszouden hun voorkeurscriteria moeten kunnen blijven uitspreken voor een goed matchingsproces.’ In reactie op de onrust laat duwo weten dat het

nieuwe beleid juist bedoeld is om hospiteren transparanter te maken. ‘Het huidige systeem van hospiteren – waarbij zittende huurders volledig bepalen wie hun nieuwe huisgenoot wordt – sluit onbedoeld veel woningzoekenden uit. Studenten zonder netwerk, met minder toegang tot informatie of zonder aansluiting bij bepaalde verenigingen, maken hierdoor aanzienlijk minder kans op een kamer.’ BRES heeft als huurdersvereniging adviesrecht op de beleidswijziging en is van plan kritisch te adviseren, alhoewel dat advies niet bindend is en duwo het naast zich neer kan leggen. Maar liever laat de vereniging het niet zo ver komen. Vorselman: ‘We zijn nu naar buiten getreden omdat we hopen in deze fase van het proces nog invloed uit te kunnen oefenen op het beleid en niet aangewezen zijn op alleen het formele advies.’ Ook duwo zegt te willen samenwerken met huurdersorganisaties om het nieuwe beleid verder uit te werken. BRES stuurt deze week ook een petitie uit onder haar leden over de verandering van het hospiteerbeleid.

Onderzoek: honderden studentenkamers verdwijnen

Uit een enquête van de Plaatselijke Kamer van Verenigingen (PKVV) blijkt dat 52 studentenhuisen in Leiden recent zijn gesloten of dat binnenkort worden, goed voor in totaal ruim 300 kamers. Volgens de PKVV ligt de oorzaak hiervan bij veranderende belastingregels en lokaal verkameringsbeleid. ‘Uit de enquête blijkt dat de studentenhuysvesting in Leiden onder grote druk staat. Met tientallen dreigende sluitingen en een onzekere toekomst voor honderden studenten.’ De PKVV citeert ook cijfers van hospiteerwebsite Kamernet, waaruit blijkt dat de kamernood in Leiden het hoogst is van alle studentensteden. In 2024 daalde het aanbod met 30 procent terwijl de huren met 17,3 procent stegen. Leiden voerde in 2024 een nieuw beleid in. Onder de nieuwe lokale regels moeten verhuurders nu in veel wijken een verhuurvergunning en omzettingvergunning aanvragen. De verhuurvergunning is bedoeld om huurders te beschermen tegen onder meer discriminatie, bedreiging en te hoge huurprijzen. Vanwege de sluitingen, die komen na een eerdere ronde sluitingen van studentenhuizen in Transvaal, het Noorderkwartier en De Kool, roept de PKVV op tot een actieplan. ‘Alleen door samen in gesprek te gaan en actief te zoeken naar praktische en haalbare oplossingen kunnen we voorkomen dat studenten op straat komen te staan. Een gezamenlijke aanpak is nodig om ervoor te zorgen dat er voldoende en betaalbare studentenhuysvesting blijft. ‘Voor een typische studentenstad als Leiden is het ronduit problematisch dat zoveel huysvesting in korte tijd verdwijnt.’

Swipen voor een nieuwe huisgenoot

De nieuwe hospiteerapp Dingdong werkt net als een datingapp. De makers richten hun pijlen op Leiden, ook nu duwo de regels wil veranderen. ‘De zoektocht naar een huisgenoot kan leuker.’

DOOR MARIEKE NOLTEN

‘Het is puur eigen frustratie’, zegt Henco Schaap. Toen hij in zijn studententijd op zoek ging naar een kamer was hij afhankelijk van Facebook en constant mails aan het sturen. ‘Ook voor de huizen is dat helemaal niet chill. Als je een kamer op Facebook plaatst, krijg je vervolgens honderden mails, alle huisgenoten moeten inloggen bij één mailbox en vlaggetjes plaatsen, en dat leidt weer tot discussie. En met zo’n mail is het ook een gok. Wie komt er nou echt langs? Die match kan beter en ook de zoektocht naar een huisgenoot moet leuker zijn.’ Samen met middelbareschoolvriend en compagnon Josh Bleijenberg bedacht hij de hospiteerapp Dingdong. Bleijenberg studeerde een bachelor computing science en een master data science, Schaap deed een bachelor Bestuurskunde en een master Bedrijfskunde. Twee jaar geleden ontstond het plan, vier maanden geleden is de app gelanceerd. Schaap: ‘We zijn vanaf nul begonnen. Ik doe de hele bedrijfsvoering, marketing en design, Josh de programmering.’

‘Iedereen weet dat de sfeer verschrikkelijk slecht is als bewoners niet hun eigen huisgenoten mogen kiezen’

Met de app kunnen kamerzoekenden en huizen elkaar swipen om een match (lees: uitnodiging voor de hospiteeravond) te krijgen. ‘Matches, dat kennen we eigenlijk al van datingapps. Mensen weten meteen hoe het werkt zonder dat ze de app ooit hebben gebruikt’, verklaart Schaap. ‘Mensen vinden het belangrijk dat ze een leuke huisgenoot vinden of in ieder geval een huisgenoot hebben die niet de boel verstoort. Je hebt alleen jezelf te pakken als je het proces niet serieus neemt.’ Bang voor een vleeskleuring is hij niet: ‘Er zit wel een foto bij, dat zegt ook wel veel over je. De foto was eerst veel groter, maar die hebben we nu kleiner gemaakt in het profiel. Wij gaan ook nog wel een paar stappen verder door persoonlijke vragen te stellen.’ Kamerzoekenden kunnen bijvoorbeeld in hun profiel aangeven welk nummer zij het liefst draaien op een huisfeestje of wat ze onlangs ‘voor het eerst hebben gedaan’. Ook hebben ze de optie om uit een enorme lijst hobby’s – variërend van ‘escaperooms’ tot ‘bioproeverij’ – zeven interesses te selecteren, en een kort verhaal te over zichzelf schrijven. ‘Huizen geven in de feedback aan dat ze

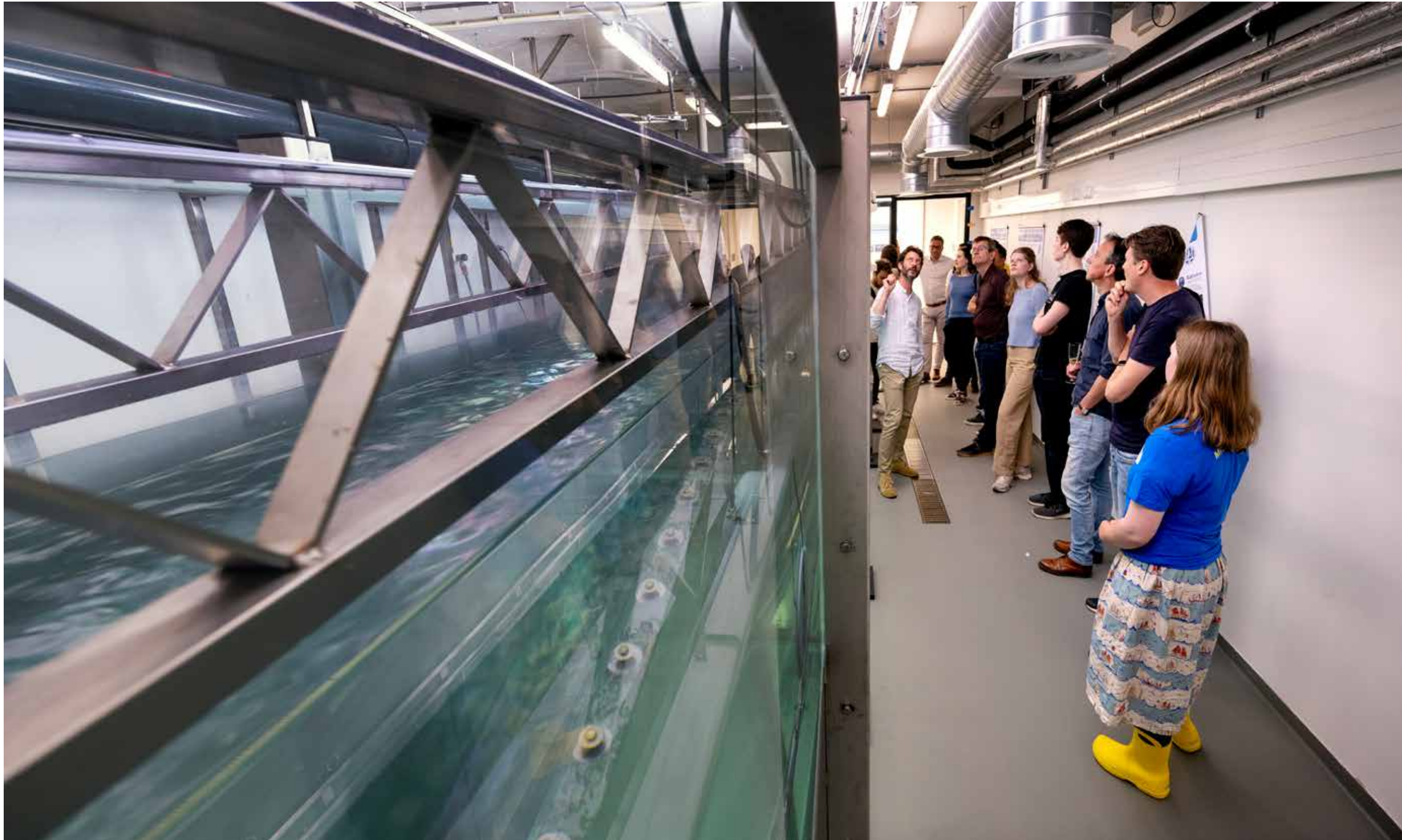

door onze app een veel betere keuze kunnen maken’, zegt Schaap. ‘Vooral die persoonlijke vragen en interesses vinden ze belangrijk.’ Zijn tip: ‘Speel niet te veilig, laat gewoon weten wie je echt bent en maak je verhaaltje niet te lang. Uiteindelijk gaat het hospibericht niet over jou, het gaat over jouw toekomstige rol als potentiële huisgenoot.’

De app heeft bijna 10.000 gebruikers en maandelijks worden er door heel Nederland 600 tot 800 kamerzoekenden uitgenodigd voor een hospiteeravond. ‘We gaan deze week een hele grote update doen voor de veiligheid. We zijn ook al aan het trainen om patronen te herkennen in data met afwijkend gedrag, dat moet begin volgend jaar erin zitten. Het is dan echt praktisch onmogelijk om ons platform te misbruiken. Over een jaar willen wij het grootste, beste en veiligste hospiteerplatform van Nederland zijn’, stelt Schaap. Leiden is één van de steden waarop Dingdong zijn pijlen gaat richten. ‘We hebben er nu een paar honderd kamerzoekenden. De bedoeling is dat wij daar vanaf augustus echt gaan groeien.’

Zitten de Leidse studenten daar ook op te wachten? De huizen JHM12 en Lammerstaete stuiten per toeval op Dingdong, maar maken er allebei toch geen gebruik van. Bij JHM12 werkte de app niet goed. Lammerstaete-bewoonster Roos van Grieken (psychologie) laat weten dat ze het huis voor de grap hebben aangemeld, maar het platform niet serieus nemen. Tijdens een rondgang bij de UB klinken optimistischer geluiden. Veel studenten zijn nog onbekend met Dingdong, maar reageren positief verast op het concept. ‘Fijner dan mailtjes’, ‘kan makkelijk een hype worden’ en ‘het lijkt op Bumble!’ reageren de meesten, al meent één student dat hospiteren toch het beste via via gaat.

Tegenvaller: recent kwamen de plannen van studentenhuysvester duwo naar buiten om het hospiteerbeleid te wijzigen door een voorselectie te maken van mogelijke kandidaten, en daarmee dan de rol over te nemen van hospiteerplatforms als Dingdong (zie bericht hiernaast). ‘duwo is een grote speler, dus het zal wel impact hebben op ons’, geeft Schaap toe. ‘Maar wij hebben niet echt op corporatiewoningen gerekend. Onze business blijft gewoon bestaan. Je hebt ook een particuliere sector. Iedereen weet uit de ondergedaan’. Ook hebben ze de optie om uit een enorme lijst hobby’s – variërend van ‘escaperooms’ tot ‘bioproeverij’ – zeven interesses te selecteren, en een kort verhaal te over zichzelf schrijven. ‘Huizen geven in de feedback aan dat ze

Er stroomt een nieuwe rivier door Leiden

Met de gloednieuwe kunstmatige rivier Migradrome hopen Leidse gedragsbiologen te weten te komen wat de effecten zijn van licht en geluid op trekvis. ‘Een vis die vanuit de polder de stad inzwemt, belandt in een kermisattractie.’

DOOR **SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK**
FOTO **MARC DE HAAN**

De enorme bak met water op de zevende verdieping van het Sylviusgebouw lijkt op het oog op een aquarium. Maar wie beter kijkt, ziet dat er iets speciaals mee aan de hand is: er zitten aan weerszijden speakers ingebouwd, de bak kan kantelen en er hangen lichtpanelen boven. Het gaat om de kunstmatige rivier Migradrome: de gloednieuwe aanwinst van Leidse gedragsbiologen die twee jaar geleden werd gebouwd in Nederweert en dit voorjaar naar Leiden is verhuisd. Zij willen onderzoeken wat de effecten van licht en geluid zijn op het migratiegedrag van vissen, zoals vissen die van de zee naar de rivier zwemmen om voedsel te zoeken. ‘Het is slecht gesteld met de biodiversiteit in het water’, vertelt hoogleraar gedragsbiologie Hans Slabbekoorn. Dat kan mede komen door al het geluid dat zich onder water afspeelt, bijvoorbeeld van boten, en het leven van vissen verstoort. ‘Op zee wordt hier al heel lang onderzoek naar gedaan. Sinds 2008 staat in de Europese wet dat je toestemming moet vragen om geluid op zee te maken. Maar voor de rivieren geldt dat niet, terwijl daar ook veel geluid is.’ Sterker: de gevolgen voor de vissen zijn er waarschijnlijk groter. ‘Op zee reikt bootherrie ook ver, maar dan kunnen vissen alle kanten op

zwemmen. In een rivier kan dat niet. Soms horen vissen wel zestig procent van de tijd bootgeluiden. De wetgeving zou dus ook voor rivieren moeten gelden.’ Met de Migradrome is geprobeerd een zo goed mogelijk nagebootste rivier te creëren, vertelt diervoorzorgster Chloë Kenney. De bak is zeven meter lang, er past zeventienduizend liter water in en het water lijkt zo veel mogelijk op echt rivierwater: ‘We houden dezelfde temperatuur aan, dezelfde pH-waarde en we hebben er dezelfde bacteriën ingestopt.’ Met de lichtpanelen boven en speakers in de bak, kunnen dag en nacht en onderwatergeluiden worden nagebootst. Ook kan de bak kantelen zodat de vissen soms stroomopwaarts moeten zwemmen en kan de sterkte van de stroming worden aangepast. ‘Het verschilt heel erg per plek in de rivier welke geluiden vissen horen’, zegt Slabbekoorn. ‘In een drukke stad heeft een rivier veel meer en andere geluiden: bijvoorbeeld auto’s die over bruggen rijden en veel lichtvervuiling. Een vis die vanuit de polder de stad in komt zwemmen komt als het ware terecht in een kermisattractie.’ Om de juiste geluiden te kunnen afspelen, heeft promovendus Kees te Velde veel onderwatertopnames gemaakt. ‘Ik ben naar de Dordogne, de

Rijn en de Elbe geweest, waar ik met hydrofoons allerlei geluiden heb opgenomen: boten, waterstroming, kiezels die over de bodem rollen, regen, wind en golfslag.’ Ook houden de onderzoekers rekening met de soorten en aantallen boten die langsvaren, zegt Slabbekoorn. ‘Het zijn veelal dezelfde boten als op zee, zoals container- en vissersschepen.’ Volgens Te Velde zal de Migradrome de komende decennia worden gebruikt voor allerlei onderzoeken met verschillende soorten vissen, die soms in het wild zullen worden gevangen. ‘Dat is nodig als je natuurlijk gedrag wil zien en waarbij de vissen de geluiden al kennen.’ Sommige onderzoeken zullen kort duren, andere juist lang. ‘Geluid kan acuut een stressrespons veroorzaken, maar vissen kunnen ook aan het geluid wennen. We willen dus zowel de acute als langetermijneffecten weten.’ Het eerste onderzoek start binnenkort met stekelbaarzen. ‘Alle vissen hebben oren’, zegt Te Velde. ‘Het doel is om de soort te beschermen. Als wij inschatten dat bepaalde geluiden desastreus kunnen zijn, willen we daarover adviseren. Het is aan de overheid om dan maatregelen te nemen.’ Slabbekoorn ziet al mogelijke oplossingen. ‘Je kunt bijvoorbeeld langzamer gaan varen, of met fluisterboten.’

Nieuwe pil: geen hormonen en maar één keer per week

Steeds meer vrouwen zien vanwege de bijwerkingen af van het slikken van de anticonceptiepil. Arts-onderzoeker Nanke Cui werkt aan een hormoonvrije variant die je maar één keer per week hoeft te slikken. ‘We zijn overspoeld met aanmeldingen.’

DOOR **MARCIËLLE VAN DER KRAAN**

Hoewel de pil het meest gebruikte anticonceptiemiddel is in Nederland, is er een dalende trend in het gebruik ervan. In 2014 slikte 38,1 procent van de vrouwen tussen de 16 en 49 jaar de pil. Tien jaar later was dat nog maar 26,5 procent. Vrouwen die zijn gestopt zeggen minder last te hebben van stemmingswisselingen, een verhoogd libido te hebben en gewicht te verliezen. ‘We weten dat 40 procent, dat zijn 750.000 vrouwen, niet tevreden is over hun anticonceptie’, vertelt Nanke Cui, die onderzoek doet naar een nieuwe anticonceptiepil. ‘De keuze lijkt heel groot. Maar als je geen hormonen wil slikken, heb je alleen maar de keuze uit een koperspiraal of een condoom.’ Daar wil ze graag verandering in brengen. ‘Als je luistert naar waarom vrouwen stoppen met de pil, zeggen ze bijna allemaal dat ze geen hormonen meer willen slikken. Een op de tien vrouwen krijgt last van hoofdpijn, depressieve stemmingswisselingen, gevoelige of pijnlijke borsten of acne.’ Daarnaast zijn er ook veel vrouwen die de pil niet mogen gebruiken. ‘Dat geldt bijvoorbeeld voor vrouwen met een verhoogd risico op trombose of een verhoogd risico op erfelijke borstkanker. Hun keuze op de markt is erg beperkt.’ Cui gaat onderzoeken of het mogelijk is een hormoonvrije pil te maken met de werkzame stof mifepriston, die ook in de abortuspil zit. ‘Elke maand wordt progesteron, het zwangerschapshormoon, aangemaakt in de eierstokken. Dat maakt het baarmoederslijmvlies geschikt voor het innestelen van een bevruchte eicel. Mifepriston blokkeert de werking van dit hormoon, waardoor het baarmoederslijmvlies tijdelijk ongeschikt is voor innesteling.’ Veel mensen schrikken ervan dat de werkzame stof ook in de abortuspil zit. ‘Ze kunnen dat heftig vinden, maar de stof is wel de reden dat de pil werkt als anticonceptiemiddel. Met deze pil kan je alleen een zwangerschap voorkomen, niet afbreken. In de abortuspil zit een andere stof die mifepriston ondersteunt, waardoor de zwangerschap wordt afgebroken.’ In tegenstelling tot dagelijkse inname hoeft je de hormoonvrije pil slechts één keer per week te slikken. Dat moet je wel elke week op dezelfde dag doen. ‘We verwachten dat je meteen weer zwanger kunt raken op het moment dat je

de pil een week vergeet. Je hebt dus ook geen stopweek nodig, maar je kunt ‘m doorlopend gebruiken.’ Bij de gangbare pil worden sommige vrouwen direct zwanger na het stoppen, maar in sommige gevallen kan dat maanden tot een jaar duren.

1200 vrouwen door het hele land gaan de hormoonvrije pil testen. ‘Het is de eerste keer dat we op zo’n grote schaal vragen aan vrouwen welke bijwerkingen ze ervaren. Voor zover bekend zijn die er amper. De belangrijkste is dat vrouwen minder en korter menstrueren, vaak slechts een dag. Als dit goed werkt, is het ook echt de bedoeling dat de pil op de markt komt.’ De studie van Cui heeft tot veel enthousiaste reacties geleid. ‘We zijn echt overspoeld met aanmeldingen. Veertien centra in Nederland doen mee aan dit onderzoek, zodat we het zo beschikbaar mogelijk voor iedereen kunnen maken. De vrouwen moeten een jaar lang namelijk meerdere keren langskomen, dus dat is wel zo handig.’ Al sinds de jaren tachtig is bekend dat deze pil zwangerschappen kan voorkomen. Toch wordt mifepriston als anticonceptiemiddel nu pas op deze schaal onderzocht. ‘Er is weinig innovatie binnen dit veld en er zijn hoge drempels om onderzoek te doen. Het verloopt bijzonder traag, is kostbaar en risicovol. Je werkt namelijk wel met gezonde mensen, dat is anders dan wanneer je onderzoek doet met patiënten.

‘Daarbij is het patent op mifepriston al twintig jaar verlopen en nu valt er nog maar weinig aan te verdienen voor farmaceuten. Wij laten deze pil gewoon maken op het Bio Science Park in Leiden, dus buiten het lab daar komt er geen farmaceut aan te pas. Zo kunnen we het zo goedkoop mogelijk houden voor iedereen. Het geld voor dit onderzoek is ook niet bij elkaar verzameld via de farmaceutische industrie. We hebben een crowdfunding gehouden en zijn onder andere geholpen door genereuze rijke dames.’ Daar ziet Cui een verschil met onderzoek naar mannelijke klachten. ‘Er is bijvoorbeeld veel meer onderzoek naar en geld voor erectieproblemen bij mannen dan naar onregelmatige menstruatie of endometriose.’

Cui snapt dat de pil aan populariteit verliest. ‘Het feit dat in Nederland de spiraal een populair middel is, laat zien dat de behoefte ergens anders ligt. Je merkt wel duidelijk dat het een trend is om van de pil af te stappen, maar voor sommige mensen werkt deze pil juist supergoed. Het kan bijvoorbeeld helpen bij cyclusregulatie voor vrouwen die last hebben van een onregelmatige menstruatie. Voor sommige vrouwen zorgt het ervoor dat ze geen last meer hebben van acne. We zeggen niet dat de huidige pil weg moet, maar wel dat er eindelijk iets bij mag komen.’

Stills uit *Summer of Soul* (2021), een documentaire over het Harlem Cultural Festival in 1969

Blijven vechten voor vrijheid

Manar Ellethy onderzocht documentaires over de Amerikaanse burgerrechtenbeweging. En ze schreef een anti-dankwoord in haar proefschrift over het racisme dat ze zelf heeft ervaren aan de universiteit. 'Als het gaat om onrecht, armoede, en ongelijkheid is veel hetzelfde gebelev.'n

DOOR VINCENT BONGERS

San Francisco ziet er vredig uit. Zwarte kinderen spelen op straat en wandelen naar school. Iedereen heeft een goed leven, lijkt het. Maar het is allemaal schijn, blijkt als de zwarte schrijver en burgerrechtenactivist James Baldwin wordt rondgereden door de wijk Hunters Point. In de documentaire *Take this Hammer* (1964) gaat hij in gesprek met gefrustreerde jongeren uit de zwarte gemeenschap. Zij vertellen hun verhaal van uitsluiting, armoede en racisme. 'In de film slaat Baldwin het imago van San Francisco als kosmopolitische en tolerante stad aan diggelen', vertelt historicus Manar Ellethy. De film is vooral een aanklacht tegen *white liberals* die doen alsof er in het progressieve deel van Amerika geen racisme meer voorkomt. 'Witte progressieven zijn heel erg tevreden met zichzelf, vinden dat er veel vooruitgang is geboekt. Ze stellen dat er geen racisme is terwijl zwarte bewoners gedwongen worden om naar arme wijken te

verhuizen in de stad.'

Veel dingen die de jongeren vertelden, werden echter gecensureerd, anders kon de film niet worden uitgezonden. Vooral de ideeën van zwarte moslims sneuvelden op de montagetafel. 'Regisseur Richard Moore moest vijftien minuten verwijderen en dat zorgde voor een grote ruzie met een teleurgestelde Baldwin. Na die clash spraken ze niet meer met elkaar.' Ellethy schreef een proefschrift (inclusief een anti-dankwoord tegen racisme, zie kader) over documentaires die in de jaren zestig over de Amerikaanse zwarte gemeenschap zijn gemaakt en deel uitmaakten van de burgerrechtenbeweging. 'Het was een manier om het collectief een stem te geven. Activisten hadden elke dag te maken met dreiging van politiegeweld en konden vermoord worden voor hun ideeën. Het was dan ook belangrijk dat er plekken waren waar de solidariteit te vinden was om de strijd voort te kunnen zetten. Dat is essentieel voor elke vrijheids-

beweging. Het maken en kijken van de films gaf die gemeenschapszin.' Censuur was in de jaren zestig vaker een probleem. 'Een film als *Black Liberation* (1967) van Eduard De Laurot en Malcolm X werd zelfs nooit in de vs uitgezonden. Opvallend genoeg werd de film wel genomineerd voor de Oscar voor beste documentaire en won het de Zilveren Leeuw op het filmfestival van Venetië.' Er was veel strijd nodig om een film officieel te kunnen vertonen. 'Als dat na veel conflicten toch niet lukte, werden ze door de zwarte gemeenschap in buurthuizen en dergelijke gedraaid. Dat geldt ook voor *Black Liberation*.' De autoriteiten hielden de activistische films goed in de gaten. *The New Ark* (1968) van schrijver en activist Amiri Baraka, kwam zelfs op de radar van de FBI. 'De film over zwart nationalisme wordt vermeld in het zogeheten COINTELPRO-programma dat deels was ontwikkeld om zwarte radicalen in de gaten te houden.' De FBI had een stapel dossiers over Baraka. De beweging voor zwart nationalisme, zelfbewustzijn en zelfbeschikking werd als gevaarlijk gezien. 'De FBI zag de film als anti-witte propaganda. De beweging zou uit zijn op rellen, plunderingen en brandstichting. Een verhaal dat je nu nog steeds vaak hoort over zwarte activisten.' In *Am Somebody* (1969) volgt regisseur Madeline Anderson actievoerende zwarte vrouwen op de voet. 'Anderson is een van de meest prominente vrouwelijke regisseurs in deze periode. Ze moest veel problemen overwinnen om films te kunnen maken, ervoor vechten om lid van de filmvakbond te mogen worden.' De documentaire gaat over de staking van zwarte vrouwelijke ziekenhuismedewerkers in Charleston, South Carolina. Ze eisen hoger loon en verzetten zich tegen racisme op de werkvloer. 'Omdat Anderson zelf een zwarte vrouw is die armoede heeft meegemaakt, hebben de stakers veel vertrouwen in haar en kan ze

heel dicht bij hen komen. Het voelt ook alsof zij de documentaire zelf maken. Anderson voelde zich met de vrouwen verbonden omdat zij zelf ook altijd strijd moest leveren.' Een contemporaine documentaire die veel indruk maakte op Ellethy is de *Summer of Soul* (2021) van Ahmir 'Questlove' Thompson van The Roots over het Harlem Cultural Festival in 1969. 'De film is een reflectie van wat er in de jaren zestig gebeurde, maar legt ook verbanden met het hier en nu, iets wat ik ook doe in mijn proefschrift. Veel is veranderd, maar ook veel is hetzelfde gebleven als het gaat om onrecht, armoede, racisme en ongelijkheid.' Op dit festival in New York traden onder meer Nina Simone, Mahalia Jackson en Stevie Wonder op. 'Het draaide niet alleen maar om kunst en muziek maar ook om politiek. De politie weigerde voor beveiliging te zorgen, dus de Black Panthers namen die taak op zich. Op het podium vragen artiesten aan het publiek of ze willen doen wat noodzakelijk is om voor een beter leven voor de zwarte gemeenschap te zorgen: zijn jullie klaar om te blijven vechten voor vrijheid?' De film laat het schisma in de vs van de sixties duidelijk zien. 'Een deel van het land is bezig met landen op de maan, terwijl een ander deel zegt: "Who gives a shit"? Ik moet worstelen om elke dag eten op tafel te krijgen.'" In het huidige Amerika lijkt die verdeeldheid groter dan ooit. 'Een deel van het land wil een, overigens geflopte, militaire parade van Trump. Een ander deel heeft te maken met het feit dat migranten worden gekidnapd door ICE en met de inzet van de National Guard en politiegeweld. Er zijn twee realiteiten, waarvan ik vind dat er maar één reëel is. Een deel van het land leeft in een waanvoorstelling die voorkomt dat problemen worden opgelost.'

Manar Ellethy, *Paying the Dues: Black Documentary Film and the Quest for Truth*. Promotie was 27 mei

Anti-dankwoord in proefschrift veroordeelt racisme en machtsmisbruik: 'Ik kon het niet weglaten'

Manar Ellethy voegde aan haar proefschrift een anti-dankwoord toe waarin ze verwijst naar diegenen die 'verantwoordelijk zijn voor de vele gevallen van etnisch profileren, racisme en securitization, die ik heb meegemaakt op onze universiteiten'. Deze 'ondankbaarheid' geldt ook voor de 'academici, studenten en bestuurders die hebben gezorgd voor de vervreemding en onderminning die collega's, studenten en ik hebben ervaren door machtsmisbruik, racistische opmerkingen, discriminerend taalgebruik en het invoeren van regels die ons en onze academische vrijheid beperken, in een poging de waarheid het zwijgen op te leggen'. 'Ik heb veel steun gehad om dit proefschrift te schrijven, maar ben ook gecriminaliseerd', vertelt Ellethy, die inmiddels docent is aan de Universiteit Utrecht. 'Als ik een afspraak heb met een student in Wijnhaven en ik draag een keffiyeh, dan moet ik mijn LV-Card laten zien en andere leden van de staf en studenten niet. Mij wordt dan ook door de beveiliging gevraagd of ze in mijn tas mogen kijken, alsof ik een crimineel ben. Ik ben met de student op een andere plek gaan zitten. 'Verder wordt de politie ingeschakeld bij protesten van studenten en medewerkers, en zijn er undercover beveiligers die foto's maken van studenten en medewerkers. 'Het gaat niet om een of twee van dit soort gevallen. Het is een patroon van gedrag waar vooral personen van kleur mee te maken krijgen. Het is *part of the deal* blijkbaar. Daar moeten we het over hebben, daarom heb ik het toegevoegd. Ik kan het niet weglaten, want dan zou ik liegen.' Ellethy had in haar dissertatie ook een stelling toegevoegd die verwees naar het bovenstaande incident. 'Mij is gevraagd om die stelling te veranderen en dat heb ik ook gedaan, anders zouden mijn stellingen niet worden goedgekeurd. 'Mijn ervaringen, en die van anderen, worden niet erkend. Terwijl je de stelling ook als alarmerend kunt zien om vervolgens met oplossingen te komen. De reactie is: je mag er niet over schrijven. Een deel van de gemeenschap heeft deze ervaringen. Het beleid zorgt voor vervreemding van deze groep en er wordt vervolgens bepaald wat je daarover wel en niet mag zeggen.'

Hoe ver mag je gaan?

Liegen, stelen, manipuleren, af luisteren en bedriegen: allemaal handelingen die inlichtingen- en veiligheidsdiensten noodzakelijk achten. Maar nu democratieën onder druk staan, vraagt dat om 'ethisch denkwerk', betoogt bijzonder hoogleraar Michael Kowalski. 'Toezicht kent per definitie dode hoeken.'

DOOR MARCIËLLE VAN DER KRAAN

Op de bureaus van de AIVD blijven de zonwerende gordijnen gesloten, bronnen worden beschermd en methodes geheimgehouden. Veiligheidsdiensten opereren uit het zicht, ook wel 'in de schaduw', aldus Michael Kowalski, bijzonder hoogleraar Applied Ethics in Intelligence and Security aan de Universiteit Leiden, die eind juni zijn oratie uitspreekt. Kowalski is ook Chief Science Officer bij de Nationaal Coördinator Terrorismedebijding en Veiligheid (NCTV) en decaan van de NCTV-Academie. 'Juist die schaduwpositie roept vragen op', vertelt hij. 'Welke bijzondere middelen zet je in? Hoe doe je dat en hoelang? Hoe ver mag je in een democratie gaan?' Volgens hem mag ethiek geen bijzaak zijn, maar zou het juist het fundament moeten vormen voor het werk van de inlichtingen- en veiligheidsdienst. 'Ethische dilemma's zijn altijd aanwezig en de kunst is om daar aandacht voor te hebben.' Juist omdat inlichtingenwerk vaak gepaard gaat met ingrijpende inbreuken op grondrechten - zoals het af luisteren, observeren of delen van gevoelige gegevens - is er volgens Kowalski behoefte aan een expliciet ethisch kader. 'Het gaat uiteindelijk om de vraag: wat is goed om te doen? Die vraag moet altijd worden gesteld. Niet alleen binnen de grenzen van de wet. De wet biedt vaak ruimte voor interpretatie, dat is waar ethiek richting geeft. Als er mensenlevens op het spel staan, kun je niet zeggen: "Het zal wel, maar ik maak een politieke afweging. Dat vraagt echt een hoop verantwoordelijkheid en daarom zijn praktische wijsheid en een moreel kompas ook heel belangrijk.' Daarbij is regelgeving niet voldoende, waarschuwt Kowalski. 'Wat als de politiek zelf een antidemocratische richting inslaat? Je houdt je aan de wet, uiteraard, maar hoe ga je om met wetten die botsen met de kernwaarden van de democratie? Dat klinkt misschien als een ver-van-je-bed-show, maar na zo'n acht uur vliegen naar Washington komt dat dilemma opeens dichterbij.' Nu vertrouwen we nog te veel op wetgeving, toezicht en de integriteit van betrokkenen. Kowalski pleit er daarom voor ethiek te organiseren, te institutionaliseren en wetenschappelijk te onderzoeken. 'Wetgeving is gestolde politiek en loopt geregeld achter op technologie. En toezicht, hoe goed ook geregeld in Nederland, kent per definitie dode hoeken, zeker als het werk zich grotendeels buiten het zicht van de wetgever afspeelt. Dan blijft alleen het ethisch kompas van de professional over. Dat zit naar mijn idee wel goed, maar we moeten het versterken, zodat het echt onderdeel van die professionaliteit wordt. 'We bevinden ons in een tijd van geopolitieke verschuivingen, hybride conflicten en technologische ontwikkelingen. Dat vraagt om ethisch denkwerk: hoe verhouden we ons tot andere machten die net onder de drempel van geweld opereren? Hoe ver mogen wij zelf gaan, zonder de principes van de rechtsstaat te ondermijnen?' Ook is het belangrijk om te kijken naar hoe vroeger met dit soort zaken werd omgegaan, door Kowalski de 'moresprudentie' genoemd. Hierin speelt het onderwijs een belangrijke rol. 'Als jij heel complexe situaties in de wereld wilt begrijpen, maar je hebt daar geen diplomaten meer zitten en je schaft opleidingen af die experts opleiden in taal en cultuur, dan ben je misschien toch niet zo verstandig bezig. 'Ik wil zoveel mogelijk mensen betrekken bij dit vraagstuk over ethiek: van militaire ethici en historici, tot onderzoeksjournalisten en hoogleraren op dat gebied. En vooral ook studenten, want de gesprekken met hen zijn zo verrijkend. Ze zijn onbevangerder dan sommige professionals binnen de organisatie. Mijn grote hoop is dat de gesprekken ook hen zullen bijblijven.'

Michael Kowalski, *Uit de schaduw: ethiek als fundament van inlichtingen en veiligheid*, oratie, Academiegebouw, 30 juni, 16:00 u

De jeugd van tegenwoordig is hartstikke veerkrachtig

Als hoogleraar brein, veiligheid en veerkracht is Anne-Laura van Harmelen gespecialiseerd in de mentale weerbaarheid van jongeren. ‘Social media verbieden stelt het probleem alleen maar uit.’

DOOR MARCIËLLE VAN DER KRAAN

Wat is veerkracht?

‘Je begint meteen met de moeilijkste vraag. Veerkracht is namelijk een ingewikkeld concept: het gaat over het proces van positief reageren of je aanpassen aan stressvolle ervaringen. ‘Er zijn twee dingen nodig om veerkracht te meten: stress en goed reageren. En dat zijn ook weer ingewikkelde concepten, want de ene stressor is de andere niet en mensen reageren weer verschillend op eenzelfde stressor. Uit onderzoek blijkt bijvoorbeeld dat volwassenen mentaal veel minder last hadden van de covid-pandemie dan kinderen.’

Wat houdt ‘goed reageren’ in?

‘We kijken in dit soort onderzoek naar mentaal welzijn: positieve emoties, gevoelens en gedragingen. Dan zul je verschillende dingen zien als je direct na de stressor gaat kijken. Bij sommigen zie je dat ze er last van hebben en enige tijd later weer herstellen. Maar dat geldt niet voor iedereen. In zo’n traject laat iemand dus veerkracht zien.’

Jullie focussen in het onderzoek op kinderen en jongeren, waarom?

‘In die periode, tussen de 10 en 24 jaar, gebeurt er ontzettend veel op het gebied van hormonen, brein en sociale relaties. We weten uit eerder onderzoek dat 57 procent van de kinderen en jongeren tegenwoordig een nare of ingrijpende jeugdervaring meegemaakt hebben. Daarbij weten we ook dat er een hele grote toename in gevoelens van stress is onder jongeren. Dat kan gaan om school, zorgen over het klimaat, de toekomst of de woningmarkt.’

Je hoort vaak dat de jeugd van tegenwoordig niet meer zo veerkrachtig is als vroeger.

‘Dat is onzin. De jeugd van tegenwoordig is hartstikke veerkrachtig. Er is eigenlijk maar een kleine groep, zo’n twintig tot dertig procent, die last heeft van mentale problemen. We weten dat die groep bijvoorbeeld meer last had van de pandemie, gevoeliger is voor de negatieve effecten van sociale media en dat we die groep meer moeten ondersteunen. Dat kunnen we doen door beter te onderzoeken welke factoren hen kunnen helpen om beter om te gaan met stress en stressvolle situaties. ‘We kijken naar drie dingen: wat zijn de bouwstenen van veerkracht die ervoor zorgen dat iemand goed kan reageren op stress, hoe werken die tijdens stress en hoe zorgen die dan voor een uitkomst van goed mentaal welzijn? Vijftig procent van iemands veerkracht is toegeschreven aan het genepakket, maar dat betekent ook dat de rest ergens anders vandaan komt. Zo spelen je persoonlijkheid, zelfredzaamheid, emotieregulatie en openheid voor nieuwe ervaringen een rol, net als de mogelijkheid om negatieve dingen te herwaarderen. Als je bijvoorbeeld de bus mist, kun je denken: shit, nu mis ik mijn afspraak, ze zullen wel slecht over me denken. Of je kunt denken: oké, ik heb even wat tijd voor mezelf en stuur een mail dat ik de bus gemist heb. De laatste reactie noemen we positieve herwaardering. ‘Er zijn ook veel dingen die buiten de persoon liggen. Je gezin is bijvoorbeeld heel belangrijk: routines, acceptatie, duidelijke verwachtingen, maar ook warmte en liefde. Maar ook school speelt een belangrijke rol. Niet alleen als plek waar kinderen relaties aangaan, met leerkrachten en met andere kinderen, maar ook bij vroegtijdige identificatie van pestgedrag en kindermishandeling binnen gezinnen. En door gewoon te doen wat ze moeten doen, namelijk het versterken van rekenen en taalvaardigheid. Taalvaardigheid wordt geassocieerd met verminderde eenzaamheid. En taal en rekenen zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden.’

Kun je trainen hoe je brein dan op stress reageert?

‘Alles kan je trainen. Maar de vraag is, is dat belangrijk? Of is het veel belangrijker om te kijken: als ik dit doe of train, voel ik me dan beter? Als wetenschapper vind ik het mooi om te kijken hoe we breinverbinding kunnen versterken, maar dat is eigenlijk niet zo relevant voor de echte wereld. We willen mentaal welzijn versterken. ‘Om te begrijpen hoe we veerkracht kunnen versterken, moeten we expertise van verschillende wetenschappers combineren. Dus hoe kunnen we op scholen, binnen gezinnen en op individueel niveau met kinderen werken? Wat is de juiste beleidsvoering die we hiervoor moeten hebben of implementeren? En op dit moment een heel relevante vraag: moeten we social media verbieden voor kinderen onder de vijftien?’

En?

‘Verbieden is niet heel handig. Je kunt een heel groot hek om een zwembad heen zetten, of je kunt kinderen leren zwemmen. En ik denk dat dat laatste veel zinniger is. Als je ze de mogelijkheden ontnemt, zullen ze er op hun vijftiende ook niet klaar voor zijn. Je stelt het probleem alleen maar uit. ‘Daarbij verbied je ook alle positieve dingen van sociale media. Denk bijvoorbeeld aan kinderen die zich identificeren als LGBTQ+. Je ontnemt hen ook de mogelijkheid een netwerk op te bouwen.’

Veerkracht bij jongeren: Bruggen bouwen tussen wetenschap en samenleving, Symposium. Johanna Hudiggebouw, Achter Sint Pieter 200, Alex Brenninkmeijerzaal, Utrecht, vrijdag 27 juni, 09:30 - 17:00 u

Lam genoeg om toch een match te zijn

Kun je verkleed als ‘Marco B en een kind van twee’ de liefde van je leven vinden? En wordt het *sharken* of toch maar een safe date? *Mare* ontleedt het fenomeen datediner in zes stadia.

DOOR EMMA VAN KALMTHOUT
ILLUSTRATIE SILAS.NL

Date-di-ner (het; o; meervoud: datediners)

- Een diner met je dispuut/club/cordial/verband/gezelschap/ploeg waar je met een date naartoe gaat. Het kan een romantische date zijn, maar ook een safe date
- Een excuus om veel te drinken en te naaien
- Een avond waaraan werkelijk niemand meer enige herinnering heeft (of wil hebben)

Single zijn klinkt veel studenten als muziek in de oren. Je bent niet toegewijd aan één persoon en zit niet vast aan verplichtingen – die heb je namelijk al genoeg (verplichte borrelavonden, colleges, werkgroepen, commissievergaderingen, keukendiensten, sjaarzen- en schoonmaaktaken, etc.) Totdat er opeens een datediner wordt geopperd. ... en de stress toeslaat. ‘Dat is alleen leuk als je een relatie hebt’, waarschuwt een cordialgenoot. Een oud-huisgenoot ziet dat probleem niet: ‘Je gaat een avond gratis zuipen en eten en wie je date is maakt vaak niet eens zo uit.’ Dat klinkt misschien simpel, maar is in werkelijkheid toch iets ingewikkelder. Laten we de zes fases van het datediner daarom nader bekijken.

Fase 1: hoge eisen, lage standaarden (de eindeloze zoektocht)

Drie à twee weken voor het diner

Studenten hebben vaak onredelijke eisen: een knappe date met bruine krullen en groene ogen. Humor is een must, net als sociaal zijn en een tikkeltje arrogant, maar ook weer niet te. En ook sportief trouwens. Valt wel te regelen toch? Voor iedereen met een relatie of vaste schaarrel is het eenvoudig: zij hoeven geen ongemakkelijke belletjes te plegen of appjes te sturen. Voor degenen die niet in deze luxepositie zitten, begint een eindeloze zoektocht naar ‘de perfecte date’. Je kunt jouw lot ook in handen leggen van vrienden en ervoor kiezen om op blind date te gaan, maar dan eindig je misschien niet altijd met degene op wie je had gehoopt. ‘Ooit regelde een vriendin van mij een gast met schoenmaat 52 (!) die naar een aparte winkel moest om schoenen te kopen’, zegt een student. ‘En hij had ook nog eens nul ambitie... dat was best een tegenvaller.’ De eisen beginnen vaak hoog, maar schaarste leidt al snel tot lagere standaarden. Op tijd iemand vragen is een pré, want de meeste studenten hebben een drukke sociale agenda. Je wilt niet als enige zonder date zitten, maar té vroeg vragen is ook vreemd en komt een tikje wanhopig over? Alle hulptroepen worden ingeschakeld. De meest gestuurde noodkreet in alle groepsapps: ‘Weet iemand nog een leuke gast of chick voor mij?’ Studenten van het corps hebben nog een laatste redmiddel: het Algemeen Leden Bestand (A.L.B.). Dat is een app met daarin alle leden van corpora uit Leiden, Amsterdam, Delft, Groningen, Utrecht en Rotterdam, inclusief foto en (vaak) telefoonnummer erbij. Een soort bijbel voor noodgevallen dus (of een soort getolereerde bangalijs). Als de tijd begint te dringen, verandert de Heilige Queeste Naar De Ware Date al snel in: ‘Als ik maar gewoon een leuke avond met iemand kan hebben, vind ik het best.’ En voor je het weet, zie je hoe dezelfde foto in verschillende appgroepen wordt doorgestuurd met het onderschrift: ‘Heeft iemand zin om met deze gast mee te gaan naar een datediner? Hij is 24 en 184 cm.’ Misschien was een onschuldige (want vriendschappelijke) safe date toch beter geweest.

Fase 2: kast open, paniek aan een week voor het diner

Volgend hoofdpijndossier: een outfit kiezen. Die moet binnen het thema passen en origineel zijn, maar ook grappig. Wederom ontploffen appgroepen met vragen als: ‘Kan ik dat ene wolvenpak lenen?’ Thema’s vliegen alle kanten op: van tijdmachine, rijmen zonder reden tot mismatch of Disney- en pornocategorieën. ‘Ik heb duo’s gezien verkleed als Trump en een Mexicaan, SHEIN en kinderarbeid, Marco B en een kind van twee én als Jezus en een fles wijn’, herinneren verenigingsgenoten zich.

‘Bij de tent heeft elk thema ook een onderzin’, weet een vriendin. ‘Dus als het thema bijvoorbeeld muziekinstrumenten is dan staat daaronder: ‘Op wiens fluit blaas jij vanavond?’

Fase 3: de kurk eraf (moed indrinken)

anderhalf uur voor het diner

Het grote moment is bijna daar. Om de zenuwen te smoren wordt er eerst een preborrel gehouden om een beetje los te komen. Maar drink vooral niet té veel tijdens deze borrel want de avond is nog jong. ‘Bij ons had iemand tijdens de preborrel zo veel gedronken, dat diegene het restaurant niet eens heeft gehaald’, vertelt een student. ‘Best wel ongemakkelijk voor je date.’ ‘Een keer lag mijn date tijdens het eten al te slapen omdat hij zo dronken was’, zegt een vriendin. ‘Ik vind het gewoon zonde van mijn geld en neem tegenwoordig altijd een safe date mee.’

Fase 4: tafelen met uitzicht op je toetje

het diner

Wanneer iedereen goed in de olie zit, wordt er aanstalten gemaakt om uit eten te gaan. De standaardrestaurants voor een datediner in Leiden zijn: Bregje, Sijgie, VIP en La Bota. Het eten is goedkoop en prima, je kunt een onbeperkt drankarrangement krijgen en het personeel is gewend aan de chaos. ‘Van dat drankarrangement wordt ook wel vaak misbruik gemaakt’, zegt een student. Terwijl de flessen wijn er doorheen vliegen, vergeten studenten dat er ook nog andere mensen in het restaurant zitten. ‘De jongste en oudste van het gezelschap en hun dates moeten spreken’, vertelt een vriend. ‘Toespraken beginnen en eindigen altijd hetzelfde: “Leuk dat iedereen er is en iedereen ziet er heel leuk uit ... waterval” – iedereen moet een voor een zijn glas leegdrinken’ Sommige studenten die hun match hebben gevonden zijn zo ongeduldig dat ze ‘naaien in de wc’s van het restaurant’. ‘We zijn er op een gegeven moment mee gestopt omdat het zo veel gezeik was’, zegt een medewerker van Pakhuis. ‘Grote groepen zijn prima, maar dit is wel echt van een ander kaliber.’ Niet iedereen gedraagt zich zoals het heurt. ‘Bij ons huisdatediner in Bregje is er ooit een keer een toilet van de muur gesloopt en gekotst in de wasbak’, zegt een gezelschapsgenoot. Een goedkopere optie is thuis koken. ‘Mijn cordialgenoten hadden een keer paella gemaakt voor de hele groep en iedereen was heel erg onder de indruk. Later bleek het uit de diepvries te komen’, aldus een oud-huisgenoot.

Fase 5: lam genoeg om ineens een match te zijn

de afterparty

‘Blijf je slapen?’ Zo luidt de vraag waar je de hele avond omheen kunt blijven draaien. Na het eten wordt er gepartyd in een fusie of op een vrijgad-dixo op de vereniging. ‘Ik ben ook wel eens met mijn date in de gracht gesprongen onderweg naar huis’, zegt een verenigingsgenoot. Langzamerhand verdwijnen er duo’s hun kamer in. Als je je eigen date niet leuk vindt, kan je desnoods nog die van een ander *sharken* (stelen). Check wel even goed of je date niet te dronken is om te blijven slapen, weet een vriendin uit ervaring, want ‘voor je het weet word je wakker omdat hij in je bed heeft gepist’.

Fase 6: brak of een beetje verliefd?

de volgende ochtend

Een *walk of shame* in je verkleedoutfit van de avond ervoor en biechten in de appgroep van je club of dispuut: voor velen is dit het vaste ritueel na een datediner. Maar is de avond ook geslaagd als jij en je date niet samen hebben geslapen? ‘Er is vaak geen intentie om elkaar beter te leren kennen op romantisch vlak’, zegt een vriend, die vorig jaar een maand lang twee keer per week op datediner ging. ‘Sommigen hebben geluk en ontmoeten iemand met wie ze een relatie krijgen. Maar de meeste studenten raken gewoon superbepzopen en hopen aan het einde van de avond te naaien. Het woord date is echt puur voor de sier.’

Etsen van Jan Luyken met daarop afbeeldingen van executies in de zestiende eeuw

‘Je moest berouw tonen maar ook standvastig zijn op het schavot, zoals Christus aan het kruis’

Executies in de zestiende eeuw waren geen grotesk entertainment voor het publiek, stelt promovendus Isabel Casteels. Openbare terechtstellingen golden wel als belangrijk onderdeel van het rechtssysteem in de Nederlanden. ‘Het is een misverstand dat mensen om bloed schreeuwden.’

DOOR VINCENT BONGERS
BEELD RIJKSMUSEUM

Beste beul, ik vergeef je

Met een ijzeren staaf breekt een beul de arm van de veroordeelde crimineel Jan Pannant, die op de Grote Markt in Brussel aan het rad op het schavot is vastgebonden. De scherprechter verbrijzelt ook de andere arm en de benen van de dief en moordenaar. Vervolgens slaat hij in op Pannants hoofd. Als gevolg van de klappen druipen delen hersenen langs de wangen van de geëxecuteerde. In het publiek vallen mensen flauw.

‘Mensen hadden nog nooit zoiets gezien’, vertelt historicus Isabel Casteels. ‘Radbraken was een zeer uitzonderlijke vorm van executie, ook in die tijd.’ De Brusselse handelaar Jan de Pottre, die het gruwelijke taferel van 17 november 1564 in een kroniek heeft vastgelegd, vond het verschrikkelijk om toe te kijken. ‘Je voelt de afschuw in zijn beschrijving.’

In talloze boeken, films en series komt het beeld naar voren dat terechtstellingen door toeschouwers golden als een vorm van entertainment: een spectaculair uitje voor het hele gezin. ‘Het is echter een misverstand dat mensen het leuk vonden om naar publieke executies te gaan en schreeuwden om bloed.’

Althans, dat blijkt niet uit de tientallen kronieken met daarin beschrijvingen van terechtstellingen die Casteels bestudeerde voor haar promotieonderzoek. ‘Die zijn natuurlijk niet noodzakelijk representatief voor iedere toeschouwer. In geen van de kronieken heb ik echter iets kunnen teruglezen van: oh, wat een leuke show.’

Een andere misconceptie is dat executies een instrument waren van de autoriteiten om de bevolking in het gareel te houden. ‘De terechtstellingen werden door het gezag én het volk gezien als een belangrijk onderdeel van het rechtssysteem.’ De mensen gingen naar het galgenveld omdat ze het als hun burgerplicht zagen om erbij te zijn. Het hoorde bij het dagelijks leven, betoogt Casteels.

‘Mijn onderzoek gaat over de interactie tussen overheden en publiek rond executies. Wat ik heel verrassend vond, was het meeleven van het publiek met de

“patiënt”, zoals de persoon die op het schavot sneuvelde, werd genoemd. We wisten uiteraard al dat er een religieuze dimensie zat aan de terechtstellingen maar het feit dat dat ook door toeschouwers zo werd beleefd, is echt iets nieuws.’

Doodgaan was in de zestiende eeuw gebonden aan allerlei normen. De zogeheten *ars moriendi*: de kunst van het sterven. ‘Daar zijn vele handboeken over geschreven. De manier waarop je sterft had invloed op je zielenheil. Het was van belang om berouw te tonen voor je zondes maar ook om standvastig te zijn op het schavot, zoals Christus aan het kruis.’ Daders moesten niet angstig en boos worden, niet tegenstribbelen of proberen te vluchten. ‘Accepteer dat je moment is gekomen om waardig te sterven. Je knielde zelf neer en zei tegen de beul: “Ik vergeef je dat je mij nu ter dood gaat brengen.”’

Het publiek werd daarbij betrokken en bad soms samen met de veroordeelde. ‘Ik heb een mooi voorbeeld van een kroniekschrijver die beschrijft hoe de patiënt op de knieën gaat en een deel van het publiek dat ook doet.’

Het scenario niet volgen, kon grote gevolgen hebben. Casteels beschrijft hoe twee dieven in Bergen, in het huidige België, een relatief milde straf kregen: bij elk werd een oor afgesneden. De twee toonden echter geen berouw, ook niet na aandringen van geestelijken en het publiek. Ze bezwoeren zelfs dat ze achter de autoriteiten aan zouden gaan die hen hadden opgepakt en veroordeeld. Dit gedrag kwam hen duur te staan: ze verloren niet ieder een oor, maar hun leven aan de galg.

De Reformatie en de Tachtigjarige Oorlog veroorzaakten een executiecrisis in de Nederlanden. Protestanten, kettters volgens katholieken, verzetten zich tegen de *ars moriendi* en gebruikten hun eigen executie als een podium om hun geloofsidealen uit te dragen. Ze toonden geen berouw en zwoeren hun ketterse geloof niet af.

‘Executies werden een politiek wapen. Er verschijnen martelaarsboeken die de dood van de protestanten verheerlijken. Ze kunnen onnatuurlijk veel pijn en

schaamte verdragen. God moet hen dan wel hebben bijgestaan. Dat verstoorde het ritueel: terechtstellingen worden op z’n kop gezet. Protestantse geloofsgenoten in het publiek gingen bijdragen aan die verstoring en moedigen veroordeelden aan om standvastig te blijven. Ze beklommen het schavot om de patiënt een kus te geven of gingen luid psalmen zingen.’

Uiteindelijk escaleerde dit en leidde het tot bevrijdingen van veroordeelden, tot afschuif van katholieke toeschouwers. ‘Executies moesten orde tonen, maar het was nu juist chaos. Dat sloeg heel erg over op hoe mensen naar de autoriteiten keken. Die werden geacht om dat alles in goede banen te leiden, maar hadden de boel juist niet in de hand.’

Als reactie kwam er meer bewaking en werden executies op gekke tijdstippen voltrokken, buiten het zicht van het publiek. ‘Antwerpen ging in het geheim executeren. In het begin van de jaren 1560 stopten ze op heel veel plekken met het executeren van kettters, omdat ze het niet voor elkaar kregen om het ordelijk te organiseren.’

Na de Beeldenstorm in 1566 kwamen de terechtstellingen van kettters weer op gang, maar het bleef een hachelijke zaak. Ingehuurde soldaten die het schavot bewaakten, kenden de gemeenschap niet en raakten snel in de stress.

‘In leper liep in 1567 een terechtstelling uit op een debacle. Een gereformeerde predikant wilde voor zijn executie het woord. Eerst mocht dat niet van de autoriteiten, toen weer wel.’ Onrust in het publiek deed de soldaten naar hun musket grijpen. Ze begonnen te schieten op de meute. ‘De kroniekschrijver zag dat er allemaal mensen omver werden geschoten op deze “zwarte dag voor leper”. Ook zijn broer raakte gewond.’ Er vielen in totaal dertien doden en meer dan zeventig gewonden.

Pas na 1585 kwam er een einde aan alle onrust. ‘Het zuiden van de Nederlanden kwam weer in handen van Filips II en in het noorden werd het protestantisme de publieke kerk. Al tijdens de zogeheten Pacificatie van Gent in 1567 spraken de opstandige provincies met elkaar af om al die ketterijwetgevingen af te schaffen.’

In het zuiden werden de terechtstellingen afgeschaft. ‘Landvoogd Alexander Farnese ging niet massaal executeren na herovering van calvinistische gebieden. De grenzen van wie waaraan had meegedaan waren zo wazig geworden en niet meer scherp te krijgen. Het verzoenend beleid van Farnese richtte zich veel meer op herstel van de katholieke kerk. Executies werden niet meer ingezet in dat hele machtspeel.’

Isabel Casteels, *Looking for Justice, Execution Spectators and the Revolt in the Low Countries*, ca. 1520-1585. Promotie is 26 juni. In september verschijnt bij uitgeverij Lannoo Casteels publieksboek *De kronieken van de dood. Opstand en executies in de Nederlanden 1500-1600*

Bij wanvertoning gelynacht: hoe ook de beul op zijn tellen moest passen

Het werk van de beul, ook wel scherprechter genoemd, had risico’s. ‘Als een beul de executie onnodig wreder maakte dan het publiek nodig achtte, was een rigoureuze reactie mogelijk’, vertelt Isabel Casteels. ‘Het ritueel mocht geen wanvertoning worden.’ Een beul in Mechelen werd zelf gelynacht toen hij er niet in slaagde om een executie goed uit te voeren. In Antwerpen stengde een groep kinderen een scherprechter toen deze een terechtstelling verprutste. Het volk in Luik verdroonk een beul omdat hij een patiënt slecht had onthoofd.

‘Het was geen eervol beroep en dat had natuurlijk heel erg invloed op je positie in de maatschappij. Niemand wilde dat werk doen, dat heeft te maken met het idee van eer en schaamte. De beul had vaak zelf een crimineel verleden. Het kwam voor dat iemand die ter dood was veroordeeld aan zijn lot kon ontsnappen door scherprechter te worden. Het was een taboe. Deze mensen werden heel erg gemeden. Ze mochten vaak ook niet op bepaalde plekken komen. ‘Als je zoon was van een beul, had je niet veel keuze als het ging om werk. Iedereen wist dat jij de zoon van de scherprechter was. Het was dan je lot om zelf beul te worden. Ze trouwden eigenlijk alleen met vrouwen die ook uit die kringen kwamen. Het werden hele dynastieën.’

Kokerjuffers zijn plasticjuffers geworden

In de huisjes van insecten ontdekten Leidse ecologen grote hoeveelheden microplastic. 'Het hele systeem raakt ervan doordrenkt.'

DOOR MARK REID
FOTO LISELOTTE RAMBONNET

Ze vliegen rond bij elke sloot: schietmotten. Maar het is de larve van dit insect, de zogenoemde kokerjuffer die promovendus Auke-Florian Hiemstra samen met masterstudent Isabel van der Velden onderzocht. Ze geven namelijk een uniek inkijkje in de staat van het milieu waar ze in leven. Kokerjuffers gebruiken materialen uit hun omgeving om een klein kokertje te bouwen – vandaar de naam – waarin ze zich half verstoppert. Wie kijkt waarvan de kokertjes gemaakt zijn, heeft meteen een goed beeld van de staat van het milieu. 'Dat maakt hem zo geweldig', vertelt Hiemstra. 'Elke kokerjuffer heeft een verzameling van allerlei steentjes, schelpjes en plantenmateriaal, of tegenwoordig dus ook kunstmatig materiaal. Het zijn een soort onderwater-experts die monsters ne-

men, honderden stukjes in hun hele bestaan. Dat maakt het heel prettig onderzoek doen want ze hebben alle bemonstering al voor je gedaan.' Met die informatie in het achterhoofd begonnen de biologen een tweeledig onderzoek: in de collectie van Naturalis gingen ze op zoek naar het eerste voorbeeld van een kokerjuffer met plastic in zijn koker, en in het veld onderzochten ze de huidige hoeveelheid kunstmatige stoffen in de koker van de gemiddelde juffer. Ze speurden in de archieven naar kleine spikkeltjes kleur in kokerjufferkokers die de aanwezigheid van microplastics veradden. En die vonden ze ook, in een exemplaar uit 1971. Of dat ook echt de eerste is, is niet zeker. 'We hebben gezocht vanaf de jaren vijftig, omdat er toen echt grootschalig kunststoffen werden gebruikt', zegt Hiemstra. Dat er in 1971 al plasticdeeltjes in het milieu voorkwamen is opvallend, want de term microplastic is pas in 2005 gemunt. 'Decennia voordat mensen er weet van hadden, waren die dieren er al mee aan het bouwen.' Hiemstra houdt de mogelijkheid open dat de eerste microplastics nog eerder voorkwamen dan hij heeft waargenomen. 'We hebben met het blote oog gezocht naar deeltjes die afwijken van de gemiddelde zandkorrel. Alles wat bijvoorbeeld fel-

‘Dieren gebruiken nu door de mens geproduceerd materiaal. Die nieuwe natuur moeten we vastleggen’

blauw, onregelmatig gevormd of schuimachtig was, hebben we nader geanalyseerd. Ongetwijfeld hebben we ook plasticdeeltjes over het hoofd gezien die er bruinig uitzien of doorzichtig zijn.' De plastic kokers zijn volgens Hiemstra een van de vele symptomen van het antropoceen, het geologische tijdperk waarin we ons nu bevinden, waarin de mens de grootste invloed heeft op het milieu. Niet voor niets memoreert hij in publicaties in *Science of the Total Environment* en *Journal of Limnology* dat aan het begin van de twintigste eeuw alle massa die door mensen is geproduceerd slechts drie procent uitmaakte van het gewicht van alle levende wezens op aarde. In 2020 is deze verhouding omgeslagen, en is de totale biomassa inmiddels kleiner dan alles wat mensen hebben gebouwd. 'Er is in de jaren vijftig heel veel onderzoek gedaan naar *animal architecture*, hoe dieren dingen bouwen, zoals kokers, termietenheuvels of vogelnesten. Eigenlijk kunnen de standaardwerken van toen overboord. Dieren gebruiken nu allemaal andere, door de mens geproduceerde materialen. We moeten die nieuwe natuur ook vastleggen.'

Dat vastleggen was niet altijd een pretje, want een van de plekken waar de biologen op zoek gingen naar de larven was naast een riooloverstort, waar vuil rioolwater wordt geloosd op oppervlaktewater. Ondanks de stank was het een ideale plek om naar plastic kokertjes te zoeken, omdat het vieze water allerlei soorten menselijk afval bevat. 'De overstorten lozen hun water ongefilterd in heel liefelijke beekjes en daar zijn wij met schepnetten gaan roeren.' Met succes: ongeveer de helft van de kokers bleek microplastics te bevatten.

'Je kunt beredeneren dat je met zo'n felgekleurd stukje plastic in je koker zichtbaarder bent voor roofdieren. Maar we zagen op de bodem van de beek zoveel plastic dat het juist meer zou opvallen als je géén plastic in je koker gebruikt. We hebben daarvoor een nieuwe term bedacht: confetti-sediment. We weten dat de hoeveelheid plastic die we dumpen niet aan het afnemen is, dus dat was wel een schrikbeeld.'

Hoewel de invloed van het plastic op de larven nog onduidelijk is, durft Hiemstra wel te speculeren. 'We zien vaak dat kokerjuffers hun koker verzwaren met wat steentjes, zodat ze niet snel weggespoeld worden door het stromende water. Als ze dat nu meer gaan doen met plastic, of stukjes baksteen, dan zijn ze veel lichter en worden ze makkelijker door de stroom meegevoerd. Aan de andere kant is het mogelijk dat ze dan juist weer makkelijker kunnen jagen.'

Wel maakt hij zich zorgen over de bredere gevolgen. 'Het probleem blijft niet beperkt tot alleen die koker. Een van de grootste problemen is dat de kokerjuffers zelf knabbelen aan het plastic en zo nog meer stukjes microplastic maken. Ook staan ze aan het begin van een gigantische voedselketen. Bijna alles wat in of rond een sloot leeft, heeft kokerjuffers als voedsel. Je hebt dus een sloot waarin massale hoeveelheden plastic worden geloosd, en in die sloot heb je besties die dat plastic in de voedselketen leiden. Zowel onder als boven water raakt het hele systeem ervan doordrenkt.'

Coole shit maken (en snappen)

Met explosies, bevroren bananen en een omgebouwde gamecontroller deden bètastudenten en -docenten een dappere poging om schreeuwende basisscholieren te enthousiasmeren voor de wetenschap. 'Wat zei je? Het is hier nogal luid.'

DOOR SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK
FOTO TACO VAN DER EB

‘Wat is wetenschap?' stelt een bètastudent en de presentator van de show *Wetenschapswonders* als openingsvraag aan de goed gevulde collegezaal van het Gorlaeus. 'Wetenschap is proefjes doen', antwoordt een scholier vanuit de collegebanken. Dinsdagochtend is het Gorlaeus bevolkt door honderden basisschoolscholieren van groep 7 uit de regio. Zij zijn daar op uitnodiging van Rino: een stichting gerund door studenten die zich inzet om jongeren enthousiast te maken voor de wetenschap. Normaal trekken zij langs middelbare scholen met hun wetenschappelijke experimenten, maar voor de nieuwe show *Wetenschapswonders*, speciaal voor basisschoolleerlingen van groep 7, haalden ze het publiek naar Leiden toe. Aan enthousiasme geen gebrek: de kinderen zijn nog voordat de show begint uitzinnig. Ze slaan met hun handen op de tafels op het ritme van Queen-hit 'We will rock you', doen de wave en zijn zo beweeglijk dat de collegebanken er bijna van trillen. Een meisje slaat huilend haar handen voor haar oren. Helemaal stil zal het tijdens de twee uur durende show nooit worden, zelfs niet wanneer de studenten aankondigen dat stilte van belang is voor de concentratie om de experimenten goed te kunnen uitvoeren. Integendeel: de kinderen praten en schreeuwen dwars door de uitleg van de wetenschappelijke proefjes heen. Desalniettemin zijn ze geboeid door wat zich op het podium voltrekt. Ze zien hoe een student met een door stikstof bevroren banaan een spijker in een stuk hout slaat, hoe kurken van flessen schieten, wolken opstijgen en schuim in de ronde vliegt. Hoe het precies in zijn werk gaat, zal het publiek door de herrie grotendeels

zijn ontaant, maar dat maakt hun enthousiasme niet minder. 'Zijn deze kinderen in de klas ook zo druk?' vraagt een ingenieur van de TU Delft zich hardop af zodra hij het podium betreedt. De presentator die de ochtend aan elkaar praat, vraagt de kinderen eindelijk om wat rustiger worden. 'Probeer een beetje stil te zijn als onze sprekers aan het woord zijn', vraagt hij vriendelijk. Bevlogen laat de ingenieur zien hoe handig het is om veel van techniek te weten. Want, zo toont zijn PowerPointpresentatie: 'Makende mensen zijn creatiever, vindingrijker en hebben meer zelfvertrouwen.' Hij pakt een speelgoedracewagen. 'Met een Wii-stuur moet je sturen zoals in een echte auto. Maar ik ben een oude man, dus ik stuurde vroeger door knopjes in te drukken', zegt hij terwijl hij het voordoet met een controller. 'Ik heb dit ding voor tien euro gekocht bij de Action, een stuk goedkoper dan een Wii. Maar: ik snap techniek. Dus ik heb hem opengeschoefd en bewegings-sensoortjes achter de knopjes geplakt!' Het blijkt te werken: de auto is nu bestuurbaar door de controller als een autostuur heen en weer te draaien. 'Omdat ik snap hoe wetenschap werkt, kan ik al deze coole shit maken!' Luid applaus volgt. Nadat Leids hoogleraar extragalactische sterrenkunde Mariska Kriek een dappere poging doet om de James Webb Space Telescope en de uitdijning van het heelal onder de aandacht te brengen, sluit de show af met een explosie van gekleurde ballen. Als de presentator aan een leerling in de zaal vraagt wat hij het leukst vond, antwoordt hij: 'Wat zei je? Het is hier een beetje luid.' Honderden kinderen bij de les houden is óók een hele wetenschap.

Eén foton in een zee van duisternis

Léon Spilliaert, Paysage nocturne, poteau de signalisation, ca. 1907

Leidse natuurkundigen testen de grenzen van onze waarneming met een eenvoudige vraag: kunnen mensen een enkel foton waarnemen?

DOOR ANDREW VANDERLEEK

Doe je ogen dicht. Wat zie je? Nee, het antwoord is niet 'niets'. Je oogleden zijn dun genoeg om nog steeds licht door te laten uit de omgeving. Volledige duisternis is zeldzaam. Zelfs op een pikdonkere nacht zonder maan of lichtvervuiling vangt je oog nog altijd miljoenen fotonen per seconde op, alleen al van het zwakke licht van de sterrenhemel.

Toch kunnen we in zulke omstandigheden met weinig licht nog steeds zien zodra onze ogen eraan gewend zijn. Dat hebben we te danken aan staafjes: cellen die speciaal zijn afgestemd op nachtzicht. Deze staafjes hebben een pigment genaamd rodopsine dat geactiveerd wordt door fotonen en een signaal naar de hersenen stuurt: licht gedetecteerd.

Maar zelfs in de donkere nachtlucht wemelt het dus nog van de fotonen. In het Löffler Lab van het Leids Instituut voor Onderzoek in de Natuurkunde (LION) wordt een vraag gesteld die de grenzen van onze waarneming aftast: kunnen mensen bewust één enkel foton zien? Wolfgang Löffler en zijn team maken deel uit van de afdeling Quantum Matter and Optics. Deze groep onderzoekt hoe licht in wisselwerking staat met fysieke materie, van afzonderlijke atomen tot de complexe systemen van het menselijk oog. Löffler werkt al meer dan vijftien jaar in de kwantumfysica, maar blijft onverminderd enthousiast over wat er nog allemaal te ontdekken valt.

'De kwantumfysica begon zo'n honderd jaar geleden, maar ongeveer vijftig jaar geleden werd duidelijk dat we echt aan het begin staan van een nieuwe kwantumrevolutie. Zo begon ik mijn carrière: ik wil altijd bezig zijn met het "volgende ding". We moeten nieuwe wegen inslaan en nieuwe uitdagingen aangaan in de natuurkunde.'

Samen met collega Tom van der Reep verdiept Löffler zich momenteel in de vraag hoe de hersenen in wisselwerking staan met de kwantumwereld. Enkele fotonen zijn het kleinste kwantum, oftewel energie-eenheid, van licht. 'Wat wordt hier bedoeld

met "klein"? Nou, er zijn allerlei experimenten gedaan met licht. Als je de intensiteit ervan steeds verder verlaagt, zie je op een gegeven moment dat het licht óf wordt geabsorbeerd in veelvoud van een bepaalde energie, óf juist helemaal niet.'

Met andere woorden, er bestaat niet zoiets als een half foton. Dit feit is al meer dan een eeuw bekend. 'Einstein wist dit al in 1905. Als je licht op een metaal schijnt, komen er soms elektronen vrij, en dat hangt alleen af van de golflengte van het licht, niet van de intensiteit.' Dit heet het foto-elektrisch effect, en het leverde Einstein de Nobelprijs op. 'Toen werd al snel duidelijk dat we een hele nieuwe beschrijving van de wereld nodig hadden.' Zo werd de basis gelegd voor de kwantummechanica. Op microscopisch niveau gedragen deeltjes zich vreemd. Fotonen kunnen bijvoorbeeld op twee plaatsen tegelijk zijn. Maar Löffler legt uit dat zelfs grote moleculen deze vreemde kwantumeigenschappen kunnen vertonen. '1500 atomen, dat is het record.' En de limiet? Volgens Löffler bestaat die waarschijnlijk niet – in theorie vertoont alles kwantumgedrag. Hij heeft geen bezwaar tegen het idee dat alles eigenlijk kwantum is. 'Ik kan me er wel in vinden. Het idee dat onze wereld spannender is dan wat ik met eigen ogen kan zien, vind ik juist mooi. Dat wil niet zeggen dat ik het helemaal begrijp. Je moet het gewoon accepteren, anders ga je er wakker van liggen.'

Op een karretje in het kantoor van Löffler staat een peperduur apparaat met een donkere deken eromheen gewikkeld. 'Een momentje', zegt hij terwijl hij het licht uitdoet en verschillende kabels aansluit op een circuit. Een speaker, een stroombron en het pronkstuk van vijfduizend euro: een enkelvoudendetector. Hij zet het apparaat aan en er klinkt een snel klikkend geluid uit de speaker, alsof je met een geigerteller door een radioactief gebied loopt. Met dit apparaat kun je individuele fotonen horen.

'Het detecteert 100 tot 200 fotonen per seconde.' Elke klik staat voor een foton dat de machine bereikt. En dat terwijl de detector nog steeds strak in de deken is

gewikkeld, duizend keer donkerder dan sterrenlicht. Löffler trekt een stukje van de deken iets omhoog. Het apparaat is niet eens blootgesteld maar het geklik wordt duidelijk luider. De bovengrens van de detector ligt bij een miljoen fotonen per seconde dus veel luider dan dit wordt het niet, ook al is het apparaat nog steeds in het donker gehuld.

Fotondetectoren zoals deze hebben veel toepassingen. Als je telefoon gezichtsherkenning heeft, wordt er elke keer dat je hem ontgrendelt een zwakke laser op je gezicht afgevuurd. De telefoon registreert hoelang het duurt voordat de fotonen terugkaatsen 'om te controleren of het wel om een echt gezicht gaat of dat er een foto voor de camera wordt gehouden'.

'Met zo'n enkelvoudendetector kun je de duisternis van een ruimte kwantificeren. Dat is belangrijk, want sommige materialen kunnen ongewenst fotonen afgeven – zelfs het menselijk lichaam.'

Het Löffler Lab heeft ook een oplossing gevonden om volledige duisternis te creëren. Hun onverwachte truc om een écht donkere darkroom te maken: een kweektent voor cannabis. Normaal gesproken houdt het reflecterende tentzeil warmte en licht binnen – ideaal voor het kweken van wiet. Maar binnenstebuiten gedraaid houden ze het licht juist buiten. Door ze in een al donker optisch laboratorium te plaatsen, worden ongewenste fotonen minder frequent.

En toch is dat nog niet genoeg. Of zoals Löffler zichzelf hardop afvraagt: 'Waarom is dit dan zo'n ingewikkeld probleem?' Als de kamer donker genoeg is dat enkele fotonen het oog kunnen bereiken, 'dan zou het allemaal van een leien dakje moeten gaan.'

De grootste uitdaging bij het testen van hoe mensen individuele fotonen waarnemen ligt verrassend genoeg niet in de kwantumonvoorspelbaarheid van de fotonen, maar in de complexiteit van het menselijk lichaam. 'We moeten kijken naar het rodopsinemolecuul, dat

het licht in de staafjes absorbeert', legt hij uit. Jammer genoeg geeft het soms spontaan een signaal af, ook als er geen foton geabsorbeerd is. Dit fenomeen heet *dark activation*. Het goede nieuws: 'Gemiddeld vindt *dark activation* van één rodopsinemolecuul eens in de duizend jaar plaats.' Het slechte nieuws: 'We hebben miljarden van die rodopsinemoleculen. Als we het uitrekenen komen we uit op, eh, enkele tientallen *dark activations* per seconde.'

Maar daarmee houdt het nog niet op. 'Onze hersenen zijn dankzij de evolutie natuurlijk zo ontwikkeld dat we die *dark activations* kunnen negeren, anders zouden we er gek van worden. Het feit dat we kunnen slapen zonder dat er een hele lichtshow afspeelt achter onze ogen, zegt al genoeg: de evolutie heeft ons een handje geholpen. Er zijn verschillende onderdrukkingsmechanismen die de *dark activations* tegenhouden.' Maar dat brengt een nieuw probleem met zich mee. Als de hersenen spontane *dark activations* onderdrukken, kunnen ze misschien ook het echte signaal van een enkel foton tegenhouden. 'En eerlijk gezegd heb ik daarom geen idee wat de uitkomst van ons experiment zal zijn.'

Om te testen of mensen een enkel foton kunnen waarnemen, moeten de omstandigheden zorgvuldig worden gecontroleerd. Voorafgaand aan het experiment moeten de proefpersonen ongeveer een half uur in volledige duisternis doorbrengen.

'Het experiment gaat als volgt: als proefpersoon krijg je de vraag of je vóór of na het geluid een foton zag. Dus niet de vraag: "Heb ik een foton gezien of niet?" Met deze methode wordt een belangrijke bron van bias weggenomen. Eerdere studies met zwak licht hebben aangetoond dat sommige deelnemers bij een ja/nee-vraag telkens oprecht antwoorden met "Ik heb geen licht gezien", zelfs als ze bij een vóór/na-vraag het moment waarop het licht verscheen wél betrouwbaar weten aan te wijzen. Het afdwingen van een beslissing lijkt

dus de onbewuste waarneming te activeren.

'Daarnaast gaan we een parallel experiment opzetten met iets sterkere lichtpuls en een veel kortere gewenningstijd voor de proefpersonen.' Het wordt een burgerwetenschapsproject waar iedereen aan mee kan doen. 'Ons doel is om lichtwaarneming in verband te brengen met allerlei factoren. Van demografische gegevens tot wat neurowetenschappers "hersentoestanden" zouden noemen; zelf zou ik zeggen: hoe gelukkig je bent, of je gestrest bent, of je ziek bent... want er is nog maar weinig bekend over hoe de waarneming van licht verschilt op basis van iemands eigenschappen.' Met dat project – 'waarvoor we een beurs hebben ontvangen van de Nationale Wetenschapsagenda' – hoopt Löffler mensen meer te leren over natuurkunde. 'Bijvoorbeeld over het kwantumgedrag van fotonen.' Hij wil het experiment graag op een toegankelijke plek uitvoeren, bijvoorbeeld in een museum, een bibliotheek of ergens op de universiteit. 'Of misschien zelfs op Leiden Centraal', grapt hij. 'Op andere stations staan piano's, dus een kastje om lichtwaarneming te testen is zo'n gek idee nog niet.'

'Ik heb geen idee wat de uitkomst van ons experiment zal zijn'

advertentie

Te zien t/m 26 oktober 2025

Foto: Academisch Historisch Museum/Universitaire Bibliotheken Leiden

1955

Bekijk de tentoonstelling in de Hortus botanicus.

Studenten gratis toegang op vertoon van Lu-card.

Universiteit Leiden

DE EEUWIGE STUDENT
Tijdreis door 450 jaar studeren

De prijs voor een Maretje bedraagt €9,- per 30 woorden, opgegeven via redactie@mare.leidenuniv.nl uiterlijk t/m maandag 16.00 uur. Maretjes aangeboden voor commerciële doeleinden worden niet geplaatst, evenmin als Maretjes waarin zaken worden aangeboden die de waarde van €4.500 te boven gaan

Doe meer met je kennis! Vrijwilligers gezocht voor één uur per week **bijles en huiswerkbegeleiding** op verschillende locaties of bij de leerling thuis. **Leiden-Noord, basisonderwijs**, 11 leerlingen. Groep 4 t/m 8. **Voortgezet onderwijs:** *Nederlands, brugklas mavo-havo. *Nederlands, 4 havo. *Nederlands, spelling, 2 vwo. *Mbo student, niveau 4 Engels. *Economie, Engels, 2 vmbo basis/kader. *Biologie, Engels, internationale schakelklas. *Nederlands, Engels, 4 vmbo. *Rekenen, 2 VSO. Leiden-Zuid, *5 leerlingen basisonderwijs. *Ook hulp gevraagd bij organisatie van de bijles, één of twee middagen per week. Onderwijswinkel Arubapad 2 (Het Gebouw), ma, wo en do 15-17u. Tel. 071-5214256. E-mail: hdekoomen@owwleiden.nl.

Inloopconcert door Jeroen Pijpers (**orgel**), maandag 23 juni 13.00 uur tot 13.30 uur, **Academiëgebouw, toegang gratis.**

Inloopconcert door Cor de Jong (**orgel**), maandag 30 juni 13.00 uur tot 13.30 uur, **Academiëgebouw, toegang gratis.**

Maretjes-extra zijn bedoeld voor semi-commerciële instanties. De prijs voor een Maretje-extra is €23,- incl. btw voor elke vijfendertig woorden. U kunt deze advertenties uiterlijk op de vrijdag vóór het verschijnen van Mare opgeven bij Bureau van Vliet B.V., Wateringweg 129, 2031 EG Haarlem, | +31 (0)23-5714745, info@bureauvanvliet.com

COLOFON

Mare: Rapenburg 38, 2311 EX Leiden
Postbus 9500 2300 RA Leiden
Telefoon 071-527 7272
E-mail redactie@mare.leidenuniv.nl of weekbladmare@protonmail.com
Website mareonline.nl
Twitter @weekbladmare
Mastodon @weekbladmare@mastodon.online
Bluesky @mareonline.nl
Instagram @weekbladmare
Facebook: Leids Universitair Weekblad Mare
De redactie is op vrijdag gesloten.
Oplage circa 5.000

Hoofredactie:
Frank Provoost:
frank.provoost@mare.leidenuniv.nl

Redactie:
Vincent Bongers
vbongers@mare.leidenuniv.nl
Marcïëlle van der Kraan
m.w.s.van.der.kraan@mare.leidenuniv.nl
Sebastiaan van Loosbroek
s.p.van.loosbroek@mare.leidenuniv.nl
Mark Reid
m.a.reid@mare.leidenuniv.nl
Else van der Steeg
e.h.van.der.steeg@mare.leidenuniv.nl
Andrew Vanderleek (stagiair)
Emma van Kalmthout (stagiair)

Medewerkers:
Emiel Beinema | Lente van den Berg | Remco Breuker | Lisa Boshuizen | Josette Daemen | Lorenzo Gerritsen | Mathijs de Jong | Pol Koopman | Henrik Laban | Zahra Menguellati

Art direction en vormgeving:
Marcel van den Berg, Joostmarcellis.nl

Fotografie: Taco van der Eb | Marc de Haan

Illustraties: Bas van der Schot | Silas.nl

Drukwerk: Rodi Rotatiedruk, Broek op Langedijk

Advertenties:
Bureau van Vliet B.V., Wateringweg 129, 2031 EG Haarlem, Telefoon 023 – 571 47 45, E-mail sales@bureauvanvliet.com bureauvanvliet.com/advertentie/Weekblad

Redactieraad:
Kutsal Yesilkagit (voorzitter) | Frank Israel (vice-voorzitter) | Alexander Pleijter (secretaris) | Willem van der Does | Annemarie Drahmman | Nour Eldin Emara | Rosanne Hertzberger | Hermelijn Smits

Het Augustijns Theater speelt eind juni het murder mystery *Klem*. *Mare* was bij een repetitie in een gymzaal. ‘Soms omschrijf ik het als de heftigste dagen uit mijn leven.’

DOOR EMMA VAN KALMTHOUT
FOTO JULIA LUYT

Brak en schor zijn is niet handig

‘EIf van jullie zijn nog over... en één van jullie is de moordenaar’, zegt inspecteur Tijssen in een gymzaal ergens in Leiden. ‘Ik weet nog niet wie dat is’, gaat zij verder. ‘Maar ik ga erachter komen. De meeste moordenaars maken vroeg of laat een fout.’ In de gymzaal die dienstdoet als repetitieruimte stomen dertien castleden zich klaar voor de voorstellingsdagen van het Augustijns Theater (AT) op 23, 24 en 25 juni in Theater Ins Blau. De aankleding ontbreekt nog grotendeels. Podium en decor worden nog aan de verbeelding overgelaten en aangeduid met stoelen, banken en pionnen. Overall liggen rekvisieten en de personages die geen deel uitmaken van de scène kijken en luisteren aandachtig mee. ‘Het stuk heet *Klem* en is een murder mystery’, vertelt bestuurslid intern Tessa Dol (23, master arbeid, organisatie en management). ‘Alle personages komen naar de Bed and Breakfast van Merel en Gijs op de Veluwe. Terwijl sneeuwstorm Casper nadert, komen alle gasten een voor een aan. Dan vindt er een moord plaats en door de sneeuwstorm kan niemand vertrekken. Inspecteur Tijssen onderzoekt de moord en langzamerhand kom je erachter wie de moordenaar is.’ Sam van Wijgerden (24, master Governance of Sustainability) speelt de rol van inspecteur Tijssen. ‘Ik leg vooral het vergrootglas op de andere personages en probeer tijdens de scènes alle verdachten te ondervragen. Zo wordt elke keer het perspec-

tief verlegd. Door middel van hints wordt de kijker steeds op een ander spoor gebracht. Je bent constant aan het zoeken welk lijntje waarop aansluit en wie nou uiteindelijk die moord heeft gepleegd.’ De voorstellingen worden volledig opgezet door studenten van Augustinus. ‘Ik miste creativiteit in mijn leven, omdat we daar bij mijn studie niks mee doen’, vertelt Anaïs Hollander (20, geneeskunde). ‘Daarom ben ik bij AT de grime en kostuumcommissie gaan doen, zo kon ik in ieder geval weer mijn creativiteit kwijt.’ Naast de grime en kostuums wordt ook het decor zelf bedacht en het script door studenten geschreven of herschreven. ‘We worden door professionals geholpen’, geeft Dol toe. ‘Berneja Voskamp is net als vorig jaar onze regisseur en Justus Hamann is onze professioneel decorbouwer, maar ook oud lid van AT.’ Van Wijgerden: ‘Voskamp vindt het zelf ook leuk om met jonge mensen te werken en voor ons is het fijn om een professional erbij te hebben waar je altijd even mee kan sparren over je rol.’ Ook tijdens de repetities in de gymzaal is Voskamp aanwezig. Hij maakt aantekeningen tijdens de doorloop en geeft feedback aan de castleden. Naast een toneelgroep is het AT ook een vriendenclub. Elke donderdagavond gaan ze na de repetitie borrelen. ‘Behalve de laatste maand voor de voorstellingen. We houden dan op Augustinus een promotiefest waar we met elkaar nog een keer helemaal losgaan

en daarna mogen we een maand niet drinken tot de voorstellingen voorbij zijn’, vertelt Dol. ‘Je repeteert twee keer per week dus brak en schor zijn is niet handig. In die maand organiseren we allemaal alcoholvrije activiteiten en als de voorstellingen zijn afgelopen gaat iedereen op de afterparty er weer helemaal vanaf.’ ‘Ik denk dat we nu op een niveau zitten waarmee we het theater in kunnen’, aldus Van Wijgerden. Deze week worden de laatste puntjes op de i gezet. Zowel Dol als Van Wijgerden hopen dat het publiek tijdens en na het zien van het stuk met vragen in hun hoofd blijven zitten en blijven nadenken over waarom dat ene personage nou precies dat zei of deed. ‘Het is een heel leuke en actieve manier van naar een voorstelling kijken’, denkt Dol. ‘Soms omschrijf ik de voorstellingsdagen als de heftigste dagen uit mijn leven’, aldus Van Wijgerden. ‘Maar hoe leuk is het dat je met medestudenten, die ook heel goede vrienden worden, toe kan werken naar de voorstellingen. Je zet echt iets vets neer met elkaar waar iedereen heel veel tijd en energie in steekt, zowel achter de schermen als voor de schermen. Dat maakt AT zo leuk. Want wanneer krijg je nog de kans om zo groot met je hobby te mogen uitpakken?’

Augustijns Theater, *Klem*, Theater Ins Blau, 23 – 25 juni, 20.00. Tickets €17,50

Zo kom je de zomer door

Geen vakantie gepland deze zomer? Geen zorgen, in Leiden is genoeg te doen. We zetten een paar activiteiten op een rijtje.

Boogschieten en zwaardvechten
Toch de vakantie buiten de stad beginnen? Op 20 en 21 juni organiseert Archeon in Alphen aan den Rijn de Midzomerfair in Fantasy stijl. In het park zijn workshops, zo kun je leren boogschieten of zwaardvechten, of je iets rustiger laven aan de kunst van de alchemie. Twee dagen lang is er live muziek te horen, van o.a. Idun’s Apples, Pirates’ Picnic en Loogaroo. Er lopen Vikingen, gladiatoren en Kelten rond en bezoekers kunnen rondneuzen bij tientallen verschillende kraampjes.

Midzomerfair, 21 en 22 juni, Vanaf €20,50 archeon.eu/midzomerfair-2025/

Drie gangen in de open lucht
Schuif op 21 juni aan bij de Langste Leidse Tafel. Honderden studenten en andere Leienaren genieten samen van een maaltijd aan één lange tafel aan de Hooglandse Kerkgracht. De maaltijd wordt georganiseerd door de PKVV en de zeven grootste studentverenigingen van Leiden: Minerva, Augustinus, Quintus, SSR, Catena, Asopos de Vliet en Njord. Tijdens het driegangendiner zit je tussen studenten en Leidenaren, om zo de verbinding tussen de twee groepen te zoeken. Geniet tijdens het eten van livemuziek, verzorgd door verschillende studentenbandjes.

Langste Leidse Tafel, 21 juni, Vanaf €9,50 studentenstadleiden.nl

Loungen en dansen
Loungebanken, lp’s en lampenkappen: Festival de Fusie creëert de ‘gezelligste woonkamer van Leiden’. Op 28 juni kun je in Park Matilo genieten van kunst, poëzie en vooral veel muziek. De line-up bestaat uit o.a. Banda Carumba: een Leidse band met accordeon, trompet, percussie, contrabas en gitaar. De voetjes kunnen van de vloer met housemuziek van DJ Nina Malay, en voor feel-good summer vibes staat indie-rockband The Kiffs op het programma.

Festival de Fusie, 28 juni, Vanaf €25, festivaldefusie.nl

Prrrrroosten bij de peurbakkentocht
Van 4 tot 6 juli kun je weer prrrr-roosten op de start van de zomer, die traditiegetrouw wordt ingeluid met de Lakenfeesten. Op het programma staan weer klassiekers, zoals de peurbakkentocht op 4 juli. Er wordt een kermis opgebouwd, en op 5 juli wordt de stad het toneel van het Leids Bier & Wijnfestival. Op 6 juli vindt het grachtenconcert plaats, dat dit jaar in het teken staat van 450 jaar Universiteit Leiden. De nog niet bekendgemaakte gastartiesten hebben dit jaar allemaal een link met de universiteit. Bij eerdere edities van het concert traden onder andere Mart Hoogkamer, Wibi Soerjadi en Barry Badpak op.

Lakenfeesten, 4 - 6 juli, lakenfeesten.nl

Paars studentenfest
Nog niet uitgefeest? Op 9 juli kun je door naar het volgende festival: het door Asopos georganiseerde Paarspop. Daar zit natuurlijk een studentikoos randje aan. De Amsterdamse Jantje rapt over het studentenleven, en de band Nachtdienst belooft dat de hitjes ‘Pieter-Jan’ en ‘Marie-Claire’ in ieder geval op het programma staan die dag. Voor een dosis jeugdsentiment treedt Yes-r op, met ‘de ultieme hits uit onze jeugd’. Een studentenfestival is natuurlijk niet compleet zonder optreden van de enige echte Barry Badpak.

Paarspop, 9 juli, vanaf €23,60

Yin Yoga in de tuin
Even een zenmoment tussen alle festivals door? Iedere zondagochtend in juli en augustus kun je in de tuin van het Wereldmuseum yogasessies volgen. Elke week staat een andere variant op het programma, zoals Yin Yoga, Vinyasa Flow en Strong Hatha Yoga. Ook blut door alle festivals? Geen probleem, alle yogasessies zijn gratis toegankelijk. Neem wel je eigen yogamat mee of, als je die niet hebt, een groot strandlaken.

Sunday City Yoga, zondagochtend 10.00 - 11.00 in juli en augustus, yoga-specials.nl/yoga-festival/

Werfpop
Ook een niet te missen Leidse klassieker is Werfpop. Op 13 juli wordt het Leidse Hout omgebouwd tot festivalterrein. Dit jaar met onder andere Lucas Hamming, Onslaught, Gespuys en Naaz. Naast de muzikale line-up vind je er straattheater, Werfpopcolleges en een festivalmarkt. Tickets kosten 10 euro, bij die prijs inbegrepen krijg je een eco-beker om mee naar huis te nemen, en een *Plaspartout*: de hele dag gratis toegang tot de toiletten.

Werfpop, Leidse Hout, 13 juli, €10

Dansen aan het water
Nog meer dansjes wagen kan op festival Puur in Oegstgeest. En dat wordt, dankzij een andere podiumopstelling, iets luider dit jaar. Er zijn drie verschillende podia op het festival aan de Klinkenbergerplas: een draait classics, een (hard) techno en een derde draait house en groove. Daarnaast biedt het festival een hele rits foodtrucks en benoemen ze trots dat er genoeg wc’s zijn, dus geen lange rijen.

Puur, 26 juli, vanaf €31,90, puuronline

‘Suppen tijdens code oranje is een mooie strijd met de natuur’

DOOR LORENZO GERRITSEN
FOTO PETER DE GRAAFF

Hoe ben jij begonnen als surfleraar?

‘Ik heb op mijn tiende een jaartje gevoetbald, maar ik vond dat te spannend. Ik durfde nooit te scoren. Mijn ouders wonen aan de kust in Katwijk, dus ik speelde veel op het strand en in de zee. Op mijn elfde kreeg ik mijn eerste board en ben ik snel gaan suppen, surfen met een peddel. Ik ging elk moment dat ik kon. ‘Op het strand zag ik vaak gasten van de surfschool lopen en ik kende de eigenaar. Ik vroeg of ik daar ook kon werken en op mijn zestiende mocht ik al beginnen als instructeur. Behalve surfles doen we ook aan suppen, raften en groepsactiviteiten. Omdat we grote boards gebruiken, kan je bijna altijd surfen. In

de meivakantie hadden we een kinderkamp. Het was lekker weer, maar er waren nul golven. Je moet de kinderen wel vermaken, dus dan gaan we “landsurfen” op longboards.’

Kan je überhaupt goed surfen in Nederland?

‘Niet echt. Engeland ligt letterlijk in de weg. Elke grote swell, of deining, botst daar tegen de kust. Alleen als de swell precies tussen Denemarken en Engeland doorkomt, kun je leuke golven krijgen. ‘Mensen denken altijd dat het hard moet waaien om goede golven te krijgen. Dat is niet zo, want de wind zorgt voor veel

kleine golfjes en daardoor wordt de zee ruiger. Je wilt dat de swell de enige golven zijn, dat noem je dan ‘clean’. Een landafwaartse wind helpt mee, want die houdt golven tegen en stuwt ze op. ‘Ik ga vaak naar andere plekken in de wereld, zoals Australië, Portugal of Frankrijk. Op Bali heb je koraal onder water, waardoor de golven consistent op dezelfde manier breken. De golven daar zijn bizar: drie meter hoog en krullend. In Nederland breken ze overal en gaan ze alle kanten op. Het is wel een voordeel voor surfles, want dat is op een rif een stuk linker en ingewikkelder dan op het strand.’

Doe je ook mee aan wedstrijden?

‘Tegenwoordig helaas minder. Maar in 2020 was ik Nederlands kampioen suppen. Daarna ben ik nog een keer derde geworden. Ik heb ook meegedaan aan het Europees Kampioenschap in Denemarken, maar daar ben ik niet heel ver gekomen. Die gasten uit Spanje en Frankrijk zijn echt kneitergoed. Zij leven er echt voor en kunnen altijd oefenen in supergoede golven, terwijl dat hier maar vier keer per jaar lukt. Op een gegeven moment moest ik voor mijn studie kiezen.’

Is surfen gevaarlijk?

‘In Nederland valt het wel mee, want de golven zijn niet zo groot. Ik moet wel toegeven dat ik soms met code oranje ga suppen. De zee is dan superruig en dan draag ik een zwemvest en een GPS-tracker, zodat mijn vader kan zien waar ik ben. Meestal ga ik dan van Katwijk naar Noordwijk. ‘Door de harde stroming en wind ben ik een keer in twaalf minuten naar Noordwijk gepeddeld, waar je normaal veertig minuten over doet. Het is altijd een mooi natuurgevecht. Er is niemand anders op zee en ik sta te schreeuwen tegen de golven. Je moet blijven gaan, want je kunt niet stoppen. Je voelt je de koning van de wereld.’

COLUMN | MATHIJS DE JONG

Nooit hoor je iets over je column. Tot je over genocide schrijft

Daar waar muzikanten een directe band hebben met het publiek, en dus zien hoe hetgeen zij ten gehore brengen wordt ontvangen, heeft een columnist dat privilege niet. En hoewel dat soms een groot voordeel kan zijn – als het een matig flutverhaaltje geworden is, word je in ieder geval niet uitgelachen zoals de onverbiddelijke juryleden van *Idols* dat kunnen doen – is het ook vervelend. Je weet namelijk nooit écht wat mensen van je column vinden. Totdat je er een over de oorlog en genocide in Palestina schrijft. En dan vooral over het gebrek aan geluiden daarover aan je eigen rechtenfaculteit. Want dan word je naar aanleiding van

die column uitgenodigd voor een gesprek met twee professoren en een universitair docent. Hoewel de toon van de e-mail zeer vriendelijk en uitnodigend van toon was, riep iets in mij voorzichtig te zijn. Het zou niet de eerste keer zijn dat een *Mare*-columnist een gesprek zou voeren met de staf van onze universiteit naar aanleiding van hetgeen zij geschreven had (ja Maia de Quay, dit is een *shout-out* naar jou). Aanvankelijk wilde ik dan ook niet op de uitnodiging ingaan. Maar al snel won mijn nieuwsgierigheid het van mijn wantrouwende bangigheid: wat kon ik in vredesnaam te vertellen hebben dat maakte dat deze drie dames op een voor mij beschikbare dag en tijd met mij wilden praten?

Zou ik de inhoud van mijn column moeten verantwoorden? Zou ik een standje krijgen?

Waren deze drie dames gestuurd door het college van bestuur of de decaan om te peilen in hoeverre zich er een stille revolutie onder de rechtenstudenten aftekende die binnenkort zouden overgaan tot een machtsovername en het

volledig afbranden van het KOG? Stel je voor dat die duizenden rechtenstudenten inderdaad in beweging zouden komen...

In weerwil van mijn paranoïde denkbeelden bleek niets van dat alles het geval te zijn. Onder het genot van een kopje koffie werd een prachtig, open, egalitair gesprek gevoerd, waarin vooral de zorgen over de afwezigheid van een – let op: niet *de* – houding omtrent de oorlog in Palestina onder de rechtenstudenten naar voren kwam.

Van het een kwam het ander en al snel leidde het gesprek naar een aanverwant, maar veel groter probleem: de afwezigheid van maatschappelijke betrokkenheid van de gemiddelde Leidse rechtenstudent. Ik zal u daar verder niet mee vermoeien – dat bleek namelijk een onderwerp zo complex dat je erop zou kunnen promoveren.

Hoewel wij in dat gesprek geen concrete plannen hebben gemaakt – evenmin zullen wij de universitaire macht overnemen of het KOG in brand steken, dat beloof ik – maak ik desalniettemin een diepe buiging voor deze drie dames.

Het getuigt van morele moed iets te willen doen, zeker als het in de bestuursgangen zo ontzettend stil blijft. Cleveringa *would be proud*.

Mathijs de Jong is student Rechten

‘Zou me ik voor de inhoud van mijn column moeten verantwoorden? Zou ik een standje krijgen?’